

**Asiantuntijaryhmä kansainvälisten tilinpäätösstandardien
(IFRS) ja tilintarkastusstandardien (ISA) suomenkielisten
käännösten laadun varmentajana**

Hanna Tähtivaara
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2007

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Tausta.....	1
1.2 Aikaisempi tutkimus.....	2
1.3 Tutkimuksen tavoitteet, rajausta ja toteuttaminen.....	3
2 IFRS- ja ISA-standardit ja niiden kääntäminen	5
2.1 Standardien ja niiden kääntämisen tarkoitus.....	5
2.1.1 IFRS-standardit.....	5
2.1.2 ISA-standardit.....	6
2.2 Kääntämisen organisointi käytännössä.....	6
2.2.1 IFRS-standardit.....	7
2.2.2 ISA-standardit.....	7
2.3 Asiantuntijaryhmien kokoonpanot, toimeksiannot ja toimintatapa.....	8
2.3.1 IFRS-standardit.....	8
2.3.2 ISA-standardit.....	10
3 Käännöksen laadun arvioimisen pohjana olevia teorioita ja malleja niiden soveltaminen tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardien käännöksiin	12
3.1 Lähestymistapojen jaottelua.....	12
3.2 Ekvivalenssiteoriat lähemmin tarkasteltuina.....	13
3.2.1 Formaalin ekvivalenssi.....	13
3.2.2 Dynaaminen ekvivalenssi.....	14
3.2.3 Funktionaalinen ekvivalenssi.....	15
3.3 Skoposteoria.....	16
3.4 Käännösnormit.....	17
3.4.1 Lakikielen kääntämisen normit.....	18
3.4.2 EU:ssa noudatettavat käännösnormit.....	19
3.5 Käännöksen tarkastaminen (revision) laadunvarmennuskeinona.....	20
3.6 Avoimesti ja piilevästi virheelliset käännökset.....	22
4 Kääntäminen prosessina	25
4.1 Käännösprosessia kuvaavia malleja.....	25
4.2 Kääntäjän itsensä tekemät korjaukset käännösprosessin osana.....	26
4.3 Asiantuntijaryhmän tekemä tarkastus käännösprosessin osana.....	26
5 Asiantuntijaryhmien toiminta joitakin ISA- ja IFRS-käännöksiä käsiteltäessä	
5.1 Miten asiantuntijaryhmien tekemää työtä on tarkasteltu.....	28
5.1.1 Tarkasteltavien tekstien valintaperusteet.....	28
5.1.2 Tehtyjen muutosehdotusten luokittelu.....	29
5.2 IFRS-standardien käännösluonnosten käsittely asiantuntijaryhmissä.....	30
5.2.1 Esimerkki 1: IFRS 3.....	31
5.2.2 Esimerkki 2: IAS 36.....	34
5.2.3 Esimerkki 3: IFRS 4.....	39
5.3 ISA-standardien käännösluonnosten käsittely asiantuntijaryhmässä.....	42
5.3.1 Esimerkki 4: standardi 3400.....	43
5.3.2 Esimerkki 5: standardi 300.....	46
5.3.3 Esimerkki 6: standardi 315.....	50

6 Johtopäätökset.....	53
6.1 Yhteenveto tehdyistä muutosehdotuksista.....	53
6.2 Yhteenveto toteutuneista muutoksista suhteutettuna ehdotuksiin.....	56
6.3 Asiantuntijaryhmien merkityksen kokonaisarviointi.....	58
7 Lopuksi.....	60
LÄHDELUETTELO.....	61
ENGLISH SUMMARY	

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (englanti)
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

TÄHTIVAARA, HANNA Asiantuntijaryhmä kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) ja tilintarkastusstandardien (ISA) suomenkielisten käännösten laadun varmentajana

Pro gradu-tutkielma, 62 sivua (+ englanninkielinen lyhennelmä 11 sivua)
Syksy 2007

Tutkielman aiheena on asiantuntijaryhmän rooli kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) ja tilintarkastusstandardien (ISA) käännösten laadun varmentajana. Standardit ovat alun perin yksityisoikeudellisten organisaatioiden tuottamia, mutta IFRS-standardeista on jo tullut ja ISA-standardeista on pian tulossa Euroopan Unionin (EU) lainsäädäntöä. Muusta EU:n lainsäädännöstä poiketen standardien kääntäminen on hoidettu EU:n ulkopuolella kyseisiä standardeja antavien tahojen ohjauksessa. Käännöstyössä on keskeinen rooli alan asiantuntijoista koostuvilla ryhmillä, jotka päättävät käännöksissä käytettävästä terminologiasta ja tarkastavat käännösluonnoksen. Tutkimuksen tekijä on suomentanut tarkasteltavana olevat standardit ja toiminut asiantuntijaryhmien työn koordinoijana usean vuoden ajan.

Tutkimus rajattiin käännösluonnoksen tarkastukseen, joten termityö jäi sen ulkopuolelle. Tavoitteena oli selvittää, millaisia muutoksia asiantuntijat ovat ehdottaneet käännösluonnoksiin ja miten ehdotukset ovat toteutuneet. Ehdotuksia ja niiden toteuttamista on käsitelty toisaalta käännösten laaduntarkastukseen liittyvään virheluokituksen (avoimesti ja piilevästi virheelliset käännökset) ja toisaalta käännösprosessin aikana tehtäviä muutoksia koskevan luokittelun (syntaktinen, morfologinen, leksikaalinen, sisältöä koskeva, ortografinen, muu) pohjalta. Muutoksia arvioitaessa on otettu huomioon esimerkiksi erilaiset ekvivalenssikäsitteet ja ryhmien toimeksiantoihin perustuvat rajoitukset.

Tutkimusaineistona käytettiin sekä IFRS- että ISA-standardeista kolmea noin 10 sivun pituisia esimerkkitekstiä ja niiden tarkastamisen ja käsittelyn yhteydessä syntyneitä dokumentaatioita. Käännösluonnoksiin ehdotetut ja toisaalta toteutettavaksi päätetyt korjaukset on luokiteltu ja niitä on arvioitu edellä mainittuja kriteerejä käyttäen.

ISA-käännösluonnoksiin sekä ehdotettiin että päätettiin tehdä jonkin verran enemmän muutoksia kuin IFRS-käännösluonnoksiin, mutta tarkasteltujen tekstien välillä oli myös standardiryhmien sisällä huomattavia eroja. Avoimesti virheellisiä käännöksiä asiantuntijat löysivät yllättävän paljon, joskin myös merkittävän osan ehdotetuista muutoksista todettiin olevan pikemminkin makuasioita. Sanastoa koskevia muutoksia ehdotettiin ja myös toteutettiin eniten, vaikka kääntämistä edeltää erillinen termityövaihe. Myös syntaktisia ja morfologisia muutoksia ehdotettiin paljon, mutta erityisesti morfologiaa koskevista muutosehdotuksista useat jäivät toteutumatta.

Asiantuntijaryhmän panos käännöksen oikeellisuuden ja siten myös laadun varmentamisessa todettiin merkittäväksi erityisesti vaikeissa ja moniselitteisissä tekstikohdissa. Toisaalta todettiin, että osa korjauksista ei olisi välttämättä edellyttänyt alan asiantuntemusta. Asiantuntijat myös puuttuivat usein pikemminkin kieleen kuin asiasisältöön. Tämän vuoksi ryhmään saat-taisi olla perusteltua ottaa myös suomen kielen asiantuntijoita. Asiantuntijaryhmän osallistuminen käännösprosessiin on mahdollisesti saanut kääntäjän siirtämään osan viime vaiheen tarkistus- ja korjailutyöstä asiantuntijoille, mitä ei voine pitää tarkoituksenmukaisena.

avainsanat: erikoisalojen tekstit, asiantuntija, käännösprosessi, laadunvarmennus

1. Johdanto

1.1 Tausta

Kansainväliset tilinpäätösstandardit (International Financial Reporting Standards, jäljempänä IFRS-standardit¹ tai IFRS) ovat kansainvälisen organisaation, International Accounting Standards Boardin (IASB), asettamia tilinpäätösnormeja. Voimassa olevista IFRS-standardeista tuli osa Euroopan unionin (EU) lainsäädäntöä vuoden 2005 alussa, ja kaikkien unionin alueen pörssiyhtiöiden on nyt noudatettava niitä konsernitilinpäätöstä laatiessaan (asetus 2002/1606/EY).

Kansainväliset tilintarkastusstandardit (International Standards on Auditing tai ISA) on puolestaan antanut tilintarkastajien kansainvälinen järjestö International Federation of Accountants (IFAC). Myös osa ISA-standardeista tulee lähivuosina saamaan lakiin verrattavan aseman, mitä koskeva päätös on jo kirjattu Euroopan unionin tilintarkastusdirektiiviin (2006/43/EC). Tarkasti otettuna IFACin antamien standardien muodostamaan kokonaisuuteen kuuluu myös muilla lyhenteillä – esimerkiksi ISAE, ISRE ja ISRS – varustettuja alaan liittyviä standardeja, mutta tässä tutkimuksessa niihin kaikkiin viitataan yksinkertaisuuden vuoksi yhteisellä nimellä ”ISA-standardit”.

IFRS-standardit on alun perin tarkoitettu kirjanpitoa ja tilinpäätöstä harmonisoiviksi² suosituksiksi, kun taas ISA-standardien tärkeimmäksi tehtäväksi katsotaan tilintarkastusinstituutita ja tilintarkastajien ammattikuntaa kohtaan tunnettavan luottamuksen säilyttäminen sekä tarkastustyön yhdenmukaisuuden ja korkean laadun turvaaminen (IFAC/IAASB). Nostamalla kansainväliset yksityisoikeudellisessa yhteisössä syntyneet ohjeet lain tasolle EU on toisaalta säästänyt omia lainsäädäntöresurssejaan ja toisaalta hyödyntänyt alalla jo yleistynyttä käytäntöä ja itsesääntelyä. Merkittäväksi ongelmaksi on käytännössä muodostunut kummankin standardikokonaisuuden saattaminen EU:n kaikille virallisille kielille, mitä niiden käyttöönotto EU:n periaatteiden mukaan edellyttää. EU:n kieliasetuksen (asetus nro 1/1958) mukaan yleisesti sitova lainsäädäntö on käännettävä kaikille virallisille kielille, joita vuonna 2007 on 23, ja lisäksi käännetään kaikki tekstit, jotka halutaan saada EU-kansalaisten laajasti kommentoitavaksi.

---

¹ *IFRS-standardit* on periaatteessa kielenhuollon sääntöjen vastainen sana, koska lyhenteen viimeinen kirjain toistuu. Ilmaus on kuitenkin niin vakiintunut, ettei sitä ole ollut syytä muuttaa.

² Harmonisoinnin tarkoituksena ovat pääomamarkkinoiden toiminnan tehostaminen ja kustannussäästöt.

Yleensä EU kääntää tai käännättää itse omat tekstinsä. IFRS-standardit ovat olleet poikkeus tästä: niiden kääntämisestä on vastannut IASB:n taustaorganisaatio International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF), joka ohjaa kääntämistä eri kielille yksityiskohtaisin ohjein ja aikatauluin. Komission käännoispääosasto tosin huolehti EU:n käyttöön tarkoitettujen IFRS-tekstien kääntämisestä vajaan kahden vuoden ajan vuosina 2005–2007, mutta sittemmin kääntäminen on jälleen palautettu IASCF:n järjestettäväksi.

Siitä, miten ISA-standardit tullaan kääntämään EU-lainsäädäntöön sisällyttämistä varten, ei vielä ole tehty lopullista päätöstä. Käytännössä useimpien EU-maiden tilintarkastajayhdistykset, Suomen KHT-yhdistys mukaan lukien, ovat kääntäneet standardeja omaan käyttöönsä jo kauan, ja on varsin todennäköistä, että EU tulee käyttämään näitä käännoksiä vähintäänkin työnsä pohjana. Myös ISA-standardeja antava organisaatio IFAC on IASCF:n tapaan antanut kääntämistä ja käänno-prosessia koskevia ohjeita, mutta niitä ei vielä toistaiseksi ole tarvittu keskitetysti johdetussa käänno-työssä eikä niiden noudattamista ole valvottu kovin tarkasti.

Yhteinen piirre IASCF:n ja IFACin ohjaamissa käänno-prosesseissa on asiantuntijaryhmän tärkeä rooli käänno-ksen laadun varmentajana. Molemmat tahot ottavat kantaa asiantuntijaryhmien kokoonpanoon ja tehtäviin samoin kuin tarkastustyön tavoitteisiin. Asiantuntijaryhmän työ jakautuu termityöhön ja varsinaisen käänno-luonnoksen tarkastamiseen, joskin viimeksi mainittua koskevat vaatimukset ovat IFACin ohjaamassa ISA-standardien kääntämisessä vähemmän yksityiskohtaiset.

Olen itse kääntänyt suomeksi IASCF:n ohjauksessa valtaosan Suomessa julkaistuista IFRS-standardeista sekä vastannut termityöhön ja käänno-sten tarkastamiseen osallistuvan asiantuntijaryhmän työn koordinoimisesta. Olen myös kääntänyt noin puolet tällä hetkellä voimassa olevista ISA-standardeista toista asiantuntijaryhmää apuna käyttäen.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Asiantuntijaryhmän roolia käänno-työssä ei juurikaan ole tutkittu. Lähinnä omia asiantuntijaryhmiäni vastaaviin tapauksiin olen törmännyt raamatunkääntämistä koskevissa

selvityksissä (Waard – Nida 1986). Termityössä asiantuntijaryhmiä on käytetty enemminkin esimerkiksi teknisen alan systemaattisia termistöjä laadittaessa (ks. Sanastokeskus TSK) ja jossakin määrin myös EU:n käännösyksiköissä, joskaan työ siellä ei ole ollut erityisen järjestelmällistä (ks. Vuorinen s. 117).

Käännöksen laadusta ja sen varmentamisesta on sen sijaan kirjoitettu paljonkin, ja erilaisia asiaan liittyviä käsitteitä ja malleja on useita, esimerkiksi Chakhahchiron (2001), Housen (1997) ja Williamsin (2001) esittämät mallit sekä erilaiset ekvivalenssiteoriat (ks. kohta 3.2). Lisäksi käännösprosessia koskevasta tutkimuksesta (esim. Englund Dimitrova) saa hyödyllisiä apuvälineitä asiantuntijaryhmän toiminnan tarkasteluun, sillä asiantuntijaryhmän tekemä tarkastustyö voidaan nähdä myös prosessin yhtenä vaiheena.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet, rajaus ja toteuttaminen

Tutkimuksen kohteena on IFRS- ja ISA-standardien käännöstyön tarkastamiseen osallistuvien asiantuntijaryhmien toiminta muutamien esimerkkitekstien käsittelyn pohjalta. Lähtökohtana on sekä kääntäjän että kunkin ryhmän saama toimeksianto ohjeistuksineen, ja varsinaisena tutkimusaineistona on ryhmien toiminnasta syntynyt dokumentaatio, joka koostuu asiantuntijaryhmien esittämistä kirjallisista kommentteista ja kokouksissa kirjatuista muistiinpanoista.

Tutkimus rajoittuu varsinaisten käännösluonnosten käsittelyyn, joten ryhmän tekemä systemaattinen termityö jää sen ulkopuolelle. Muutosehdotukset koskevat kuitenkin usein myös termejä, joten tarkastelu kattaa sitä kautta myös terminologiaa.

Tutkimuksessa selvitetään, millaisia muutoksia ryhmät ovat ehdottaneet käännösluonnoksiin ja miten ehdotukset ovat toteutuneet. Tavoitteena on suhteuttaa asiantuntijoiden ehdottamat muutokset ja niiden käsittely käännösten laadunvarmennusta ja käännösvaiheessa tehtäviä korjauksia koskeviin malleihin ja niitä koskeviin aikaisempiin tutkimuksiin, jotta saataisiin käsitys ryhmän panoksen merkityksestä ja ryhmän roolista käännöksen lopputuloksen kannalta. Ehdotettuja ja toteutuneita muutoksia tarkastellaan toisaalta käännöksen laaduntarkastukseen liittyvän virheluokituksen ja toisaalta käännösprosessin aikana tehtäviä muutoksia koskevien mallien pohjalta.

Lähtöhypoteesina on, että tekstin erityisestä luonteesta ja vaikeasta käännettävyydestä johtuvia asiantuntijoiden tekemässä tarkastuksessa löytyy virheellisesti käännettyjä tai puutteellisesti ymmärrettyjä kohtia ja asiantuntijaryhmällä on tältä osin tärkeä tehtävä. Toisaalta kuitenkin oletetaan kokemukseen perustuvan tuntuman pohjalta, että merkittävä osa asiantuntijaryhmän tekemistä muutosehdotuksista koskee kohtia, jotka eivät ole varsinaisesti virheellisiä, ja että päätökset siitä, mitkä ehdotetuista korjauksista toteutetaan, on useimmissa tapauksissa makuasioita.

Tutkimuksen kohteeksi on otettu kaksi eri asiantuntijaryhmää, koska niiden toimintatavat poikkeavat toisistaan ja hakevat edelleen muotoaan. Tutkimus voisi antaa myös viitteitä siitä, onko jompikumpi toimintatapa tehokkaampi tai muutoin parempi kuin toinen.

Kuten jo edellä on todettu, olen itse kääntänyt kaikki tutkimusaineiston pohjana olevat tekstit. Varsinainen tutkimus kohdistuu kuitenkin käännoösluonnoksia tarkastavien asiantuntijaryhmien toimintaan, joten en näe tässä asetelmassa objektiivisuuteen tai riippumattomuuteen liittyviä ongelmia. Omaan rooliini viittaa tutkimuksen tekstissä sanoilla "kääntäjä" tai "kääntäjä-koordinaattori", enkä käytä tällaisissa yhteyksissä minämuotoa.

Aineistossa on paljon tarkasteltavia muuttujia, joten tutkimukseen valittavat näytteet eivät ole kovin laajoja. Niiden on kuitenkin tarkoitus olla mahdollisimman edustavia niin, että mukaan saadaan taustaltaan erilaisten asiantuntijoiden panosta. Tulosten odotetaan kuitenkin jäävän lähinnä deskriptiivisiksi, eikä niiden voi sanoa olevan yleistettävissä edes kaikkiin saman alan käännoöksiin. Tutkimuksen avulla pystytään kuitenkin toivottavasti antamaan jonkinlainen yleiskuva asiantuntijaryhmän työstä ja roolista sekä mahdollisesti esittämään työn tehostamista koskevia kehittämissuhteita.

Sen lisäksi, että asiantuntijaryhmän työtä on vähäisen aikaisemman tutkimuksen vuoksi aiheellista tutkia, voi nimenomaan IFRS- ja ISA-standardien ottamista tutkimuksen aineistoksi perustella myös ajankohtaisuudella. IFRS-standardit tulivat vasta muutamia vuosia sitten osaksi EU:n lainsäädäntöä ja ISA-standardit ovat vasta matkalla kohti lakiin verrattavaa asemaa. Kansainvälisten standardien merkitys tulee muutoinkin kasvamaan eri aloilla maailman globalisoituessa.

2 IFRS- ja ISA-standardit ja niiden kääntäminen

2.1 Standardien ja niiden kääntämisen tarkoitus

2.1.1 IFRS-standardit

Tilinpäätöksen laatimista ohjaavia IFRS-standardeja tuottava organisaatio IASB pitää päämajaansa Lontoossa. Voimassa olevia standardeja ja niiden tulkintaohjeita on yhteensä yli 2 500 sivua, ja valtaosa tekstistä on suomennettu. Standardien sisällöstä päättää 14-jäseninen *Board*, jossa on tällä hetkellä edustajia Britanniasta, Yhdysvalloista, Kanadasta, Australiasta, Uudesta Seelannista, Japanista, Saksasta, Ranskasta, Italiasta, Espanjasta ja Ruotsista (IASB(1), 4). Englanninkieliset maat ovat siis varsin vahvasti edustettuina, mitä on perusteltu mm. sillä, että kirjanpidon ja tilinpäätöksen sääntely on ollut juuri näissä maissa varsin kehittyntä. Standardeja täydennetään ja päivitetään jatkuvasti.

Standardit laaditaan englanniksi, ja englanninkielistä tekstiä pidetään niiden virallisena tekstinä (IASB(1), 17). Kun EU:n lainsäädännössä vaaditaan yksityisoikeudellisen elimen antamien standardien noudattamista, niiden teksti pitää saada kytketyksi EU:n lainsäädäntöön. Tämä tapahtuu siten, että komissio vahvistaa erityistä komitologiamenettelyä käyttäen kunkin standardin sitovaksi määrätyt osat ja julkaisee ne EU:n virallisessa lehdessä unionin virallisilla kielillä. Muut osat ovat epävirallista tuki- ja perusteluaineistoa. EU:n lainsäädännön kaikki kieliversiot ovat keskenään samanarvoisia ja todistusvoimaisia, kuten jo vuonna 1958 annetussa neuvoston asetuksessa nro 1 säädetään.

Suomeksi on IFRS-standardeista käännetty kaikki EU:n sitoviksi määräämät tekstit ja osa muista teksteistä. KHT-Media Oy julkaisee suomenkieliset standardit vuosittain joko kirjana tai cd-rom -versiona. Suomenkielistä versiota käyttävät käännöksen keskeisimpänä kohderyhmänä pidetyt tilinpäätösten laatijat, ja sen muita käyttäjiä ovat esimerkiksi tilintarkastajat, analyytikot, toimittajat ja opiskelijat. Käännetyistä tekstistä lainataan joskus sellaisenaan kokonaisia kappaleita yritysten julkaistaviin tilinpäätöksiin, ja myös esimerkiksi tuloslaskelman, taseen ja muiden tilinpäätökseen sisältyvien laskelmien kaavat ovat yleensä suoraan käännöksen mukaiset. Käännös joutuu siis jatkuvasti varsin laajan lukijakunnan kriittisen arvioinnin kohteeksi.

2.1.2 ISA-standardit

Myös tilintarkastusalan ISA-standardit laaditaan alun perin englanniksi. Niitä antava järjestö IFAC toimii Yhdysvalloissa, mikä näkyy standardien sisällön ja painotusten lisäksi myös kielessä ja terminologiassa, joka on selkeästi amerikkalaista. Mukana on toki edustajia useista maista, mutta tilintarkastuksessa amerikkalaisten toimijoiden painoarvo näkyy ehkä vielä selvemmin kuin tilinpäätöksen sääntelyssä.

ISA-standardien käyttäjäkunta on selvästi suppeampi tai ainakin rajatumpi kuin IFRS-standardien. Käytännössä niitä lukevat ja soveltavat lähinnä hyväksytyt tilintarkastajat ja muut tilintarkastustehtävissä työskentelevät³.

Standardeja on suomennettu Keskuskauppakamarin hyväksymiä tilintarkastajia edustavassa KHT-yhdistyksessä jo 1990-luvulta alkaen, mutta niiden merkitys on kasvanut sen jälkeen, kun ne mainittiin velvoittavina EU:n tilintarkastusdirektiivissä (2006/43/EC) ja sen pohjalta säädettyssä tilintarkastuslaissa (459/2007). Aiemmin KHT-yhdistyksen omiin suosituksiin perustuva ”hyvä tilintarkastustapa” perustuu jo nyt lähes kokonaisuudessaan kansainvälisistä standardeista käännettyihin teksteihin.

Kääntämiseen on viime vuosina panostettu yhdistyksessä entistä enemmän muun muassa käyttämällä asiantuntijoiden aiemmin suorittaman talkootyön sijaan koulutettua kääntäjää. Kansainväliset standardit käännetään mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne ovat ilmestyneet, jotta kansalliset ohjeet vastaisivat mahdollisimman pitkälti kansainvälistä käytäntöä ja jotta mahdollisimman suuresta osasta tekstiä olisi valmiit käännökset ennen kuin EU mahdollisesti aloittaa niiden kääntämisen.

2.2 Kääntämisen organisointi käytännössä

1.2.1 IFRS-standardit

Lähtötekstiltään englanninkielisten standardien kääntämistä EU:n muille virallisille kie-

---

³ Suomessa oli vuoden 2007 alussa 713 keskuskauppakamarin hyväksymää KHT-tilintarkastajaa ja 760 kauppakamarien hyväksymään HTM-tilintarkastajaa (Keskuskauppakamari). Neljän suurimman tilintarkastustoimistojen henkilöstöön kuului vuoden 2006 lopussa yhteensä noin 2.000 henkilöä, joista kaikki eivät kuitenkaan tee varsinaista tilintarkastustyötä.

lille ja yli kahdellekymmenelle muulle kielelle ohjaa Lontoossa toimiva IASCF:n käännöskoordinaattori. IASCF on vuosien mittaan kehittänyt standardoidun ja yksityiskohdaisesti ohjeistetun käännösprosessin, jonka tarkoituksena on varmistaa käännösten virheettömyys (accuracy⁴) ja johdonmukaisuus (consistency) (IASB(2)). Prosessin luotettavuutta – todellista tai näennäistä – kuvaa se, että EU:n komissio on tilannut lainsäädäntöön kuuluvien tekstien kääntämisen yksityiseltä yhteisöltä, sen sijaan että käyttäisi omia kääntäjiään.

Jokaista kieltä varten on koottu kirjanpidon ja tilinpäätöksen sekä eräiden erityisalojen asiantuntijoista koostuva ryhmä, *Review Committee*, jota johtaa paikallinen koordinaattori. IASCF on antanut ohjeet siitä, mitkä tahot ryhmässä vähintään pitää olla edustettuina. (Ks. kohta 2.3.1 ja IASB(2).) Varsinaisen käännöstyön tekevät useissa maissa joko käännöstoimistot tai freelance-kääntäjät. Suomessa työn on poikkeuksellisesti tehnyt alan asiantuntija, joka on myös pian saamassa käännöstieteen opintonsa päätökseen. Sama henkilö on Suomessa toiminut noin 20-jäsenisen asiantuntijaryhmän vetäjänä. Tällainen erityisjärjestely ei kuitenkaan oikeuta poikkeamaan muista käännösprosessia koskevista säännöistä.

2.2.2 ISA-standardit

Tilintarkastusalan standardien kääntäminen on ainakin toistaiseksi jonkin verran vapaamuotoisempaa kuin IFRS-standardien kääntäminen. Esimerkiksi samanlaista keskitettyä koordinoitua ei ole. Koska molemmat käännökset hoidetaan Suomessa samassa organisaatiossa, IFRS-käännöksistä omaksutut mallit ovat väistämättä vaikuttaneet myös ISA-standardien kääntämiseen. Myös tässä käännöstyössä käytetään apuna asiantuntijaryhmää, jonka rooli on verrattavissa IASCF:n edellyttämän *Review Committee*n rooliin.

KHT-yhdistyksessä myös ISA-standardien kääntämisen hoitaa käännöstieteen opintojen loppuvaiheessa oleva tilintarkastusalan ammattilainen. Kääntäjä toimii myös asiantuntijaryhmän (”ISA-tilintarkastusstandardien *Review*-työryhmä”) sihteerinä ja koordinaattorina.

---

⁴ Sanan *accuracy* merkityksestä tarkemmin kohdassa 2.3.1.2.

2.3 Asiantuntijaryhmien kokoonpanot, toimeksiannot ja toimintatapa

2.3.1 IFRS-standardit

2.3.1.1 Asiantuntijaryhmän kokoonpano

IASCF:n vaatimusten mukaan asiantuntijaryhmän ytimen muodostavat suurimpien tilintarkastustoimistojen edustajat. Lisäksi ryhmään pitää kuulua jäseniä yliopistoista, rahoitus- ja vakuutusosalta sekä tilinpäätöksen laatijoiden, siis yritysten, puolelta. Kun teksteistä tuli EU-lainsäädäntöä, ryhmään lisättiin komission käännöspääosaston ja kunkin maan tilinpäätösasioista vastaavan viranomaisen edustajat. Vaikka edustettuna olevat tahot mainitaan vaatimuksissa, henkilöt eivät virallisesti edusta taustaorganisaatiotaan vaan omaa asiantuntemustaan.

Suomessa Review Committeesta haluttiin heti alussa tehdä laaja, koska työ koettiin haastavaksi. Jäseniä on kaikkiaan 22, joista 9 on nykyisiä tai entisiä tilintarkastajia, 5 rahoitusasiantuntijoita ja 3 vakuutusasiantuntijoita. Lisäksi ryhmässä on kaksi elinkeinoelämän edustajaa, yksi yliopistojen edustava laskentatoimen professori, yksi viranomaisen edustaja sekä yksi komission kääntäjä.

2.3.1.2 Toimeksianto

Asiantuntijaryhmä on muodollisesti IASCF:n nimittämä, vaikka käytännössä KHT-yhdistys on koonnut sen. Ryhmän toimeksiantajana on IASCF, jonka antamat viralliset ja epäviralliset ohjeet ja määräykset koskevat käännösprosessin kaikkia vaiheita. Ohjeiden keskeisin kääntämistä koskeva kohta liittyy tavoitteisiin: käännöksen virheettömyys ja johdonmukaisuus. Tämä on myös asiantuntijaryhmän tekemän tarkastustyön keskeinen tavoite. (IASB(2)).

Asiantuntijoille on lisäksi annettu kirjallisesti seuraavat ohjeet⁵:

- kääntämisen tarkoituksena ei ole tulkitseminen vaan ainoastaan englanninkielisen tekstin merkityksen (meaning) välittäminen sellaisenaan

---

⁵ Ohjeet sisältyvät luottamukselliseen asiakirjaan *Terms of Reference for Review Committee Members* ja julkistetaan IASCF:n luvalla.

- tekstiin ei saa lisätä mitään, siitä ei saa poistaa mitään, eikä sitä saa muuttaa millään tavalla. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi alaviitteet tai suluihin esitettyvät selitykset eivät ole mahdollisia
- kieliopilliset (grammatical) ja rakenteelliset (syntax) adaptaatiot luettavuuden parantamiseksi ja kielten erilaisuuden huomioon ottamiseksi ovat sallittuja

Seuraavat ohjeet on annettu vain suullisesti, mutta niiden noudattamista valvotaan tarkasti:

- lähtötekstin virkkeitä ei saa katkaista eikä yhdistää
- saman lähtökielisen sanan tai ilmauksen kääntämiseen on käytettävä aina samaa tulokielistä vastinetta, ellei poikkeamiseen ole erityistä syytä
- käännöksen ei pidä pyrkiä olemaan parempi kuin lähtöteksti

IASCF:n ohjeissa ei juurikaan käytetä käännöstieteellistä terminologiaa, eikä niissä esimerkiksi määritellä käännökselle muita tavoitteita kuin jo edellä mainitut *accuracy* ja *consistency*. Kääntäjän on käytännössä itse valittava käännösstrategiansa ohjeenaan vain nämä tavoitteet sekä edellä luetellut viralliset ja epäviralliset rajoitukset.

Ilmaistuista tavoitteista tärkein on *accuracy*, jonka Oxford English Dictionary määrittelee:

The state of being accurate; precision or exactness resulting from care; hence, precision, nicety, exactness, correctness

Kielikoneen englanti–suomi-sanakirjan mukaan sanan *accuracy* vastineita ovat esimerkiksi tarkkuus, täsmällisyys, virheettömyys (MOT-verkkosanakirja).

IASCF:n käyttämä *accuracy*-sana esiintyy käännöstieteellisessä kirjallisuudessa, mutta lisäksi käytetään sitä merkitykseltään lähellä olevia sanoja kuten *correctness*. Tässä työssä käytän sanan *accuracy* suomenkielisenä vastineena sanaa *virheettömyys* ja sanan *correctness* vastineena sanaa *oikeellisuus*.

Toinen tavoite *consistency*, josta käytän suomenkielistä sanaa *johdonmukaisuus*, tarkoittaa sitä, että tietty lähtökielinen sana tai ilmaus on aina käännettävä tulokieleessä johdonmukaisesti samalla tavoin, ellei ole erityistä syytä toimia toisin.

2.3.1.3 Toimintatapa

Uuden standardin kääntäminen alkaa aina sanastosta (IASB(2)). IASCF:n käännöskoordinaattori määrää, mitkä termit yhdessä päätettävään sanastoon on vähintään otettava, ja asiantuntijaryhmän jäsenet päättävät niistä yhdessä siten, että jokainen jäsen ottaa kantaa jokaisen termin ehdotettuun käännökseen joko hyväksymällä ehdotuksen, ehdottamalla toista vaihtoehtoista käännöstä tai esittämällä muita kommentteja.

Valmistunut käännösluonnos annetaan ryhmän tarkastettavaksi (IASB (2)). Suomessa tämä on toteutettu niin, että teksti annetaan ryhmän jäsenistä kootulle 2–4 hengen tiimille. Tiimi käy luonnoksen läpi verraten käännöstä lähtötekstiin ja esittää puheenjohtajansa johdolla muutosehdotukset ja muut kommenttinsa käännöskoordinaattorille. Pääsääntönä on kirjallinen kommentointi MSWord-ohjelmiston ”jäljitä muutokset”-toimintoa käyttäen.

Muutosehdotukset käsitellään käännöskoordinaattorin ja tiimin kesken. Joskus puheenjohtaja edustaa tiimiä. Jokainen ehdotus, jota koordinaattori ei ole valmis hyväksymään sellaisenaan, käsitellään yhdessä ja siitä tehdään dokumentoitava päätös. Mahdolliset erimielisyydet on ratkaistava ennen kuin käännös on valmis, ja käytännössä lopputulos on aina kompromissi. Joskus kiistat annetaan koko ryhmän ratkaistavaksi sähköpostiäänestyksellä. Vastuu kieliasusta kuuluu periaatteessa kääntäjälle, mutta käytännössä oikeakielisyyksiä joudutaan toisinaan viemään Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ratkaistavaksi.

2.3.2 ISA-standardit

2.3.2.1 Ryhmän kokoonpano

Ryhmän kokoonpanosta ei ISA-standardien osalta ole sitovia määräyksiä, ja näin ollen kokoonpano perustuu tarkoituksenmukaisuusharkintaan. Kun kysymys on tilintarkastusalan standardeista, on tilintarkastajilla luonnollisesti vahva edustus, ja ryhmään on kutsuttu asiantuntijat neljästä suurimmasta tilintarkastustoimistosta. Myös puheenjohtaja on tilintarkastaja. Lisäksi ryhmään kuuluu kaksi yliopistojen edustajaa, kaksi juristia,

joista toinen edustaa ministeriötä ja toinen elinkeinoelämää, ja lisäksi yksi elinkeinoelämän edustaja. Ryhmän kokonaisvahvuus on 12 henkeä. Myös tämän ryhmän kokoonpanossa on korostettu asiantuntemusta, ei eri tahojen edustamista.

2.3.2.2 Toimeksianto

Ryhmä ei ole saanut ”virallista” toimeksiantoa ohjeineen, vaan sen toimeksianto on annettu lähinnä suullisesti. Ryhmän jäsenet ovat saaneet tiedoksi IFACin antamat ohjeet, mutta vaikka ne on käyty läpi kokouksessa, niitä ei välttämättä tietoisesti noudateta. Ryhmä kokee selvästi tekevänsä työtä KHT-yhdistykselle, ja yhdistyksen johtoportaa saaduilla suullisilla ohjeilla on sen työssä käytännössä keskeinen merkitys. Näissä ohjeissa on usein korostettu käännökseen ”täsmällisyyttä”, jopa ”sanatarkkaa kääntämistä” vastakohtana kyseisiä standardeja käännettäessä aiemmin käytetylle suhteellisen vapaalle kääntämiselle, johon kuului esimerkiksi tekstin osittainen korvaaminen kokonaan Suomen oloihin sovelletulla aineistolla tästä erikseen ilmoittamatta, osien pois jättäminen ja virkkeiden katkaiseminen, jotka kaikki on nimenomaan todettu kielletyiksi esimerkiksi lakitekstien kääntämistä koskevien normien perusteella (ks. kohta 3.4. käännösnormit).

Ryhmä on saanut epävirallisesti tutustua myös IFRS-standardien kääntämistä koskeviin kirjallisiin ohjeisiin, ja niillä on väistämättä ollut vaikutusta siihen, millaiseksi ryhmän jäsenet kokevat tehtävänsä ja mitä asioita he pitävät tärkeänä.

2.3.2.3 Toimintatapa

ISA-standardeja käännettäessä asiantuntijaryhmän toimintatapa on termityön suhteen samanlainen kuin IFRS-käännöksissä, toisin sanoen jokainen ottaa kantaa jokaiseen termiin ja päätökset käännöksissä käytettävästä terminologiasta tehdään koko ryhmän voimin. Siitä, mitkä termit valitaan yhdessä päätettäväksi, on toistaiseksi saatu päättää itse.

Sen sijaan käännösluonnoksen käsittelyssä on omaksuttu IFRS-ryhmän toiminnasta poikkeava menettely: koko ryhmä käsittelee käännösluonnokset yhdessä. Tämä on helpottanut eri tekstien välisen yhdenmukaisuuden säilyttämistä mutta toisaalta hidastanut

prosessia tuntuvasti. Ryhmä onkin harkinnut siirtymistä pienryhmätyöskentelyyn, mutta siitä ei vielä tämän tutkimuksen valmistuessa ollut ehditty vielä saada kokemusta.

3 Käännöksen laadun arvioimisen pohjana olevia teorioita ja malleja sekä niiden soveltuminen tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardien käännöksiin

3.1 Erilaisten lähestymistapojen jaottelua

Käännöksen laatu ja sen arvioiminen on ollut yksi käännöstieteen keskeisistä tutkimuskohteista. Laadun arvioiminen edellyttää väistämättä kannanottoa siihen, millainen on hyvä käännös. Näkemykset siitä, miten laatua tulisi arvioida, poikkeavat toisistaan, ja erilaisia, eri lähtökohdista tulevia malleja on lukuisia.

Malcolm Williams on artikkelissaan (2001, 327–) luokitellut käännöksen laadun arvioimista kuvaavat mallit seuraavasti

- mallit, joissa on määrällinen dimensio
- ei-määrälliset mallit, esim. Nordin skoposteoriaan perustuva malli ja Housen kuvaava ja selittävä malli

Juliane House (2001, 244–) on puolestaan esittänyt suhteellisen kattavan luokittelun erilaisista mahdollisista lähestymistavoista käännöksen laadun arvioimiseen. Hän erottaa:

- mentalistisen lähestymistavan
- reaktioon perustuvan tavan, jonka alalajeja ovat behavioristinen, ja funktionalistinen (skopos-lähtöinen)
- tekstiin ja diskurssiin perustuvat lähestymistavat, jossa alalajeina ovat kirjallisuuden suuntautuva, postmodernistinen ja lingvivistisesti suuntautunut
- funktionaalisen-pragmaattisen lähestymistavan, joka on Housen itsensä kehittämä malli

Erilaisten mallien kirjo on siis varsin laaja. Tässä oli tarkoituksena lähinnä tuoda esiin lähestymistapojen moninaisuus.

House (1997, 24) on todennut laadun arvioimisen pohjimmiltaan aina keskittyvän alkutekstin ja lopputekstin väliseen ekvivalenssiin. Seuraavassa valotetaan lähemmin ekvi-

valenssin käsitettä ja erilaisia ekvivalenssiteorioita. Samalla tilinpäätös- ja tilintarkastusdirektiivien kääntämisestä ja koko käänösprosessia, erityisesti käänösluonnoksen tarkastamista ja sitä koskevaa ohjeistusta tarkastellaan ekvivalenssiteorioiden pohjalta.

3.2 Ekvivalenssiteoriat lähemmin tarkasteltuina

Erilaiset ekvivalenssiteoriat olivat vallalla käänöstieteissä erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla (Venuti 2000, 121). Eugene Nida kehitti omat ekvivalenssi- eli vastaavuusteoriansa⁶ todettuaan, että täysin tarkka käänös kahden kielen välillä ei ole mahdollinen (Nida 2000, 126). Hän erotti toisistaan dynaamisen ja formaalisen eli muodollisen vastaavuuden (dynamic and formal correspondence/equivalence). Myöhemmin viimeksi mainitun pohjalta kehittyi funktionaalinen ekvivalenssiteoria.

3.2.1 Formaalin ekvivalenssi

Nida kuvaa muodolliseen vastaavuuteen pyrkivän käänöksen tavoittelevan virke- ja käsitekohtaista vastaavuutta, jolloin tulokielisen sanoman pitäisi olla kaikkien mahdollisten tekijöiden suhteen mahdollisimman lähellä lähtökielistä. Tähän kuuluu esimerkiksi (1) kieliopillinen yhdenmukaisuus, kuten substantiivin kääntäminen substantiivilla, verbin verbillä jne., virkkeiden ja lauseiden rikkomattomuus sekä kaikkien muotoon liittyvien seikkojen, kuten kappalejaon ja välimerkkien säilyttäminen sellaisenaan (2) sanojen käytön johdonmukaisuus sekä (3) lähtökielisen kontekstin mukaiset merkitykset. (Nida 2000, 134.) Muodollisen vastaavuuden vaatimukseen liittyy Nidan mukaan, että tulokulttuurin mukaista sanomaa verrataan toistuvasti lähtökulttuurin mukaiseen sanomaan virheettömyyttä ja oikeellisuutta koskevien standardien määrittämiseksi (2000, 129).

IFRS-standardien käänösluonnosten tarkastamista koskevissa ohjeissa on paljon muodolliseen vastaavuuteen viittaavia piirteitä, kuten sanojen vastineiden johdonmukainen käyttäminen ja virkerajojen säilyttäminen. Myös tavoitteeksi asetettu ”virheettömyys” on Nidan tässä yhteydessä yleisesti käyttämänsä sana. Kieliopillista vastaavuutta ei kuitenkaan vaadita, sillä erilaiset syntaktiset muutokset ovat sallittuja kielten erilaisen rakenteen huomioon ottamiseksi.

---

⁶ Esimerkiksi Vehmas-Lehto käyttää vastaavuutta ja ekvivalenssia synonyymeina.

ISA-standardien käännöksiä tarkastavien asiantuntijoiden mieliin lienee puolestaan iskostunut toimeksiantajan edustajien taholta usein toistettu vaatimus ”täsmällisyydestä” tai ”sanatarkkuudesta”, joka myös selkeästi viittaa muodolliseen vastaavuuteen. Vaatimusta ei kuitenkaan käytännössä oteta kirjaimellisesti.

Nidan tarkoittama vertailu lähtökulttuurin mukaiseen sanomaan on tuttua sekä IFRS-että ISA-standardien käyttäjille: englannin- ja suomenkielistä tekstiä luetaan usein rinnakkain ja samalla tullaan joskus pohtineeksi käännöksen oikeellisuutta. Myös tämä voi osaltaan puoltaa muodollisen vastaavuuden vaatimusta. Toisaalta käännöksiä luetaan käytännössä usein vaikeaselkoiseksi koetun englanninkielisen lähtötekstin ”selityksinä”, tavallaan sen eräänlaisina kommentaareina⁷, mikä puolestaan voisi puhua pikemminkin muiden ekvivalenssikäsitteiden puolesta.

3.2.2 Dynaaminen ekvivalenssi

Dynaamista vastaavuutta korostava käännös pyrkii saamaan aikaan saman vaikutuksen kuin lähtöteksti. Huomio ei kiinnity tulo- ja lähtökielisen viestin väliseen suhteeseen vaan pikemminkin vastaanottajan ja viestin väliseen suhteeseen, jonka pitäisi olla samanlainen kielestä riippumatta. (Nida 1974, 1.)

Kun käännöksessä painotetaan dynaamista vastaavuutta, siinä pyritään Nidan mukaan luonnolliseen ilmaisuun ja viitataan vastaanottajan kulttuurin käyttäytymismalleihin, niin ettei lukijan tarvitse ymmärtää lähtökulttuuriin liittyvää kontekstia pystyäkseen käsittelemään sanoman (2000, 129). Käännös ei ole välttämättä lähtötekstin ilmausta lähinnä vastaava tulokielinen ilmaus vaan lähin luonnollinen vastine (Nida 1974, 12–13).

IFRS-standardien käännösten tarkastamista koskevissa ohjeissa ei ole selviä viittauksia dynaamiseen ekvivalenssiin. Käytännössä standardien lukijan on kuitenkin ymmärrettävä, minkälaista toimintaa häneltä odotetaan, esimerkiksi miten aineettomien hyödykkeiden poistot pitää laskea. Voisi siis ehkä väittää, että tilinpäätösstandardeja käännettäessä pitäisi enemmänkin korostaa dynaamista vastaavuutta. Toisaalta standardien taustalla oleva kirjanpito teoria poikkeaa perinteisestä suomalaisesta ajattelusta niin paljon, että

---

⁷ Nidan mukaan Rosetti on todennut v 1874, että kääntäminen on ehkä suurin selittämisen muoto.

standardien ymmärtämiseksi on välttämätöntä perehtyä myös angloamerikkalaiseen kirjainpitoajatteluun, jolle IFRS-standardit ensisijaisesti perustuvat. On ymmärrettävää, ettei kääntäjille anneta niin paljon vapauksia, että tämä puoli unohtuisi, ja muodolliseen vastaavuuteen viittaavat vaatimukset saattavat osaltaan edesauttaa tämän tavoitteen saavuttamista.

Tilintarkastusta koskevat ISA-standardit ohjaavat toimintaa vielä IFRS-standardejakin vahvemmin. Ne ovat täynnä sitovia ohjeita siitä, mitä tilintarkastajan tulee tehdä tietyissä tapauksissa. IFRS-standardien on sanottu olevan periaatelähtöisiä⁸, kun taas ISA-standardit ovat paikoin erittäin konkreettisia. Voisi väittää, että niitä käännettäessä dynaamisen vastaavuuden tulisi korostua vieläkin enemmän.

Nidan mukaan käännoistyppi ja kääntäjän tarkoitus määrää, korostuuko muodollinen vai dynaaminen vastaavuus. Esimerkkinä runsaasti muuttamista (adaptation) vaativasta kääntämisestä hän mainitsee tekstin, jolla on pakottava tehtävä (imperative purpose). Kääntäjän on tällöin tehtävä vaadittava toiminta selväksi ja tuotava sen pakottavuus esiin. Ei riitä, että käänнос ymmärretään, vaan sen on oltava niin selvä, että väärinkäsityksen vaaraa ei ole. (Nida 2000, 128.) Lain aseman saaneet standardit ovat luonteeltaan lähellä Nidan esimerkkiä, mutta kääntämistä ja käännoksen tarkastusta koskevat yksityiskohtaiset säännöt rajoittavat adaptaatioiden tekemistä merkittävästi.

Termeillä on sekä IFRS- että ISA-standardien kääntämisessä suuri merkitys, ja käännosprosessiin kuuluukin asiantuntijaryhmän tekemä määrämuotoinen termityö. Työn tavoitteena voidaan ehkä sanoa olevan lähimpien luonnollisten vastineiden löytäminen lukuisille kirjanpidon, tilinpäätöksen ja tilintarkastuksen termeille, joille ei aina ole olemassa täsmällistä tulokielistä vastinetta. Johdonmukaisuuden vaatimus tosin vaikeuttaa työtä: saman vastineen olisi periaatteessa sovittava joka paikkaan, vaikka se ei välttämättä ole kaikissa asiayhteyksissä ”luonnollinen”.

3.2.3 Funktionaalinen ekvivalenssi

Funktionaalisen ekvivalenssin käsitettä on käytetty myös dynaamisen ekvivalenssin sy-

---

⁸ Tässä suhteessa niiden vastakohtaksi on nähty esimerkiksi erittäin yksityiskohtaiset amerikkalaiset tilinpäätösstandardit, joita on moitittu ”keittokirjamaisiksi”, jokaiseen yksittäiseen ongelmaan ratkaisun antaviksi.

nonyyminä, mutta käsitteiden välillä on painotusero: funktionaalinen ekvivalenssi painottaa käännöksen ja lähtötekstin funktiota, joka on yleensä tekstin käyttötarkoitus. Funktionaalinen ekvivalenssi tarkoittaa, että lähtötekstin ja käännöksen funktiot ovat samat tai lähellä toisiaan. Siihen sisältyy myös se, että tekstin osien funktiot vastaavat toisiaan lähtötekstissä ja käännöksessä. (Vehmas-Lehto 1999, 70.)

IFRS-standardien ja ISA-standardien englanninkielisellä lähtötekstillä ja niiden käännöksillä on pitkälti sama käyttötarkoitus. IFRS-standardit ohjaavat kirjanpitoa ja tilinpäätöstä joko vapaaehtoisina suosituksina tai – kuten EU:n alueella – sitovana lainsäädäntönä. Käytännössä standardien tehtävä on angloamerikkalaisen tilinpäätöskulttuurin ulkopuolella laajempi ja kattaa myös uuden ajattelutavan opettamisen. ISA-standardit puolestaan ohjaavat tilintarkastuksen kehittymistä selkeästi tiettyyn, lähinnä amerikkalaislähtöiseen suuntaan, ja tilintarkastuksen sisällöllinen ja laadullinen yhdenmukaisuus on standardien julkituotuna tavoitteena.

3.3 Skoposteoria

1980-luvulla kehitetty skoposteoria saa nimensä kreikan kielen sanasta *skopos*. Se tarkoittaa päämäärää, tarkoitusta, jollainen on kaikella toiminnalla, myös kääntämisellä. Vermeer, joka on yksi teorian kehittäjistä, väittää kääntämisen olevan tavoitteeseen pyrkivää toimintaa, joka toteutetaan siten kuin kääntäjä katsoo vallitsevissa olosuhteissa olevan optimaalista. ”Olosuhteisiin” luetaan kaikki mahdolliset lähtö- ja tulotekstiin, kumpaankin kulttuuriin sekä kääntämistilanteeseen liittyvät tekijät. Toiminnan skopos määrää strategian, jolla tavoitteeseen päästään. Jos skopos on erilainen, sama lähtöteksti käännetään eri tavalla. (Vermeer 1996, 14–15.)

Skoposteoria auttaa osaltaan ymmärtämään IFRS-standardien kääntämistä ja käännösten tarkastamista koskevia ohjeita. Kääntämisen päämäärää ei tuoda ohjeissa esiin, mutta käytännössä on tehtävä laiksi kelpaava käännös, joka ymmärretään samalla tavalla kulttuurista tai totutusta kirjanpitoajattelusta riippumatta. Jotta käännös voisi olla lähtötekstin kanssa samanarvoinen laki, sen on vastattava alkuperäistä tekstiä rakenteeltaan. Jokaiselle lähtökieliselle kappaleelle ja numeroidulle kohdalle samoin kuin jokaiselle virkkeelle täytyy löytyä tulokielinen vastine niin että niihin pystytään viittaamaan kyseisen tekstikokonaisuuden muissa kohdissa tai esimerkiksi muutosten yhteydessä kai-

killä kielillä samalla tavalla. Myös kääntämisen eksaktiusvaatimus ja tulkintojen tekemiskielto liittyvät siihen, että käänös on lähtötekstiä vastaava laki. (Lakikielen käänösnormeista lähemmin ks. kohta 3.4.1). Samat vaatimukset on tosin IFRS-käännöksissä ulotettu koskemaan myös lakitekstiin kuulumatonta osuutta. ISA-standardit, joista myös on tulossa osa lainsäädäntöä, eivät tässä suhteessa mitenkään poikkea IFRS-standardeista.

Vermeer (1996, 7) toteaa toisaalta, että kääntäjän on sovittava toimeksiantajan kanssa käänöksen tarkoituksesta ja käänösstrategioista, ja tällöin se tarkoitus, jota varten käänös sovitaan tehtäväksi, on kääntämisen skopos. IFRS-käännösten toimeksiantajana on IASCF, ja toimeksiannon yksityiskohdista päättää organisaatiossa kääntämisen asiantuntija. Kääntäjän pitäisi olla suhteellisen helppoa hyväksyä tällaisessa toimeksiannossa määritelty skopos. ISA-käännösten toimeksiantajana on ainakin toistaiseksi KHT-yhdistys, jonka kanssa käänösten ehdoista voidaan neuvotella jatkuvasti. Käytännössä kääntämistä ohjaavat kuitenkin tietynlaiset, standardien tulevan aseman perusteella määräytyvät normit. Seuraavaksi tarkastellaankin lähemmin käänösnormien merkitystä.

3.4 Käänösnormit

Käänösnormeja tutkinut Gideon Toury toteaa normin määritelmän tulevan psykologiasta ja sosiologiasta: ne ovat yhteisön yhteisiä arvoja – siis mitä pidetään oikeana ja mitä vääränä – jotka on muutettu tietynlaisia tilanteita koskeviksi toimintaohjeiksi (Toury 2000, 199). Juuri normit määräävät, minkälaista ekvivalenssia käänöksessä esiintyy (Toury 2000, 204). Tästä voinee päätellä, että kun on kyse on laadun arvioimisesta, normit määräävät, minkälaista ekvivalenssia vaaditaan ja milloin sitä on riittävästi.

Käänösnormeilla on Touryn mukaan kaksi päälähdettä: (1) käännettävät tekstit itse sekä (2) tekstin ulkopuoliset, esimerkiksi kääntäjien ja kustantajien kannanotot, kriittiset arvioinnit käänöksistä tai yksittäisen kääntäjän tai ”koulukunnan” toiminta. Normit voidaan jakaa perusnormeihin, jotka ovat suhteellisen pakottavia, toissijaisiin normeihin, jotka määrittävät toivottavaa käyttäytymistä, sekä normeihin, jotka määrittävät sallitun käyttäytymisen. (Toury 2000, 206–208.)

IFRS-standardien käännösprosessi ja sitä koskevat ohjeet ovat jo itsessään tietynlaisia normeja, jotka koskevat nimenomaan kyseisten standardien kääntämistä. Niiden taustalla on kuitenkin erilaisia muualla jo vakiintuneita normeja, joita ei kuitenkaan ekplisiittisesti ilmoiteta. Teksteistä on tullut tai tulossa lakia, joka sisältyy EU:n lainsäädäntöön, joten on hyödyllistä tarkastella lyhyesti toisaalta lakikielen käännösnormeja ja toisaalta EU-kääntämisessä noudatettavia normeja.

3.4.1 Lakikielen kääntämisen normit

Lakikielen kääntämistä tutkineet Alcaraz ja Hughes (2002, 23) toteavat ekvivalenssin käsitteen juridisten tekstien kääntämisen yhteydessä tavallista ongelmallisemmaksi. He kiteyttävät juridisen kääntämisen kolmeen vaiheeseen: (1) on ymmärrettävä täysin lähtötekstin ajatukset sekä keinot, joilla niihin on päädytty ja joilla ne on ilmaistu. (2) on yritettävä ilmaista nämä ajatukset kohdekielellä lingvistiksi vastaavalla tavalla ja (3) tulokielen ”luontevuus” (naturalness) on tärkeämpää kuin edellisen kohdan lingvistinen vastaavuus, jos muut tekijät pysyvät ennallaan.

Mattila (2002, 516–517) puolestaan toteaa, että erilaisia juridisia tekstejä käännetään erilaisia tarkoituksia varten, ja tekstin käyttötarkoitus määrää, miten paljon kääntäjällä on vapauksia. Jos teksti toimii myöhemmin oikeudellisen soveltamisen tai tulkinnan välineenä, käännökseltä vaaditaan huomattavaa eksaktiutta. Tämä tarkoittaa erityisesti käsitteistön siirtämistä toiselle kielelle mahdollisimman vähän muuntuneena. Myös terminologian johdonmukaisuuden on vastattava alkuperäistä: jos käännettävässä tekstissä tiettyä käsitettä vastaa johdonmukaisesti yksi termi, on myös käännöksessä käytettävä yhtä vastinetta. Tekstin syntaktiset ominaisuudet on säilytettävä, samoin epäloogisuudet ja epätäydellisyydet. Jos lähtöteksti on monitulkintainen, sama monitulkintaisuus on saatava siirrettyä käännökseen. Kielellisesti välttämättömien selvennysten tekeminen esimerkiksi alaviitteissä on kuitenkin mahdollista, mutta selvennys ei saa perustua arvaukseen (ks. myös Lehto 1998, 540 sekä Alcaraz ja Hughes 2002, 29).

Nämä lakitekstin kääntämiselle asetetut vaatimukset vastaavat lähes sellaisinaan IFRS-standardien kääntämisestä annettuja ohjeita. Johdonmukaisuutta on korostettu asettamalla sen yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi. Eräs ohjeista on, ettei käännös saa olla parempi kuin lähtöteksti, ja nimenomaisesti on kielletty kaikenlainen tulkintojen tekemi-

nen. Toisaalta kuitenkin sallitaan syntaktiset adaptaatiot käännöksen luettavuuden parantamiseksi ja kielten erojen huomioon ottamiseksi. Alcaraz ja Hughes lienevät edellä (s. 10) tarkoittaneet esimerkiksi tätä korostaessaan käännetyn tekstin luontevuutta. Yksi selvä ero lakikielen kääntämisestä koskeviin sääntöihin on, että IFRS-käännöksiin ei saa lisätä minkäänlaisia huomautuksia suluissa tai alaviitteissä. Tämä johtunee siitä, että jo lähtötekstiin sisältyy paljon sulkuja ja alaviitteitä.

Se, että IFRS-standardien käännösnormit perustuvat pitkälti jo aiemmin vakiintuneisiin lakitekstin käännösnormeihin, on tavallaan yllättävää, sillä IASCF on luonut järjestelmänsä jo ennen kuin standardeista tiedettiin tulevan lainsäädäntöä. Toisaalta samankaltaisuus saattaa viitata siihen, että IASCF on käyttänyt lakitekstien kääntämistä käsittelevää kirjallisuutta ja vakiintuneita menettelytapoja mallina omien ohjeidensa kehittämiseen. ISA-standardien kääntäminen lienee ohjeiden ylimalkaisuudesta huolimatta tässä yhteydessä rinnastettavissa IFRS-standardien kääntämiseen.

3.4.2 EU:ssa noudatettavat käännösnormit

EU:n eri elimet ovat järjestäneet itse oman käännöstoimintansa, ja elinten sisällä kääntäminen on organisoitu kielittäin. Kielikohtaista kattavaa koordinoitua on vähän ja eri yksiköissä noudatettavat käytännöt poikkeavat toisistaan. Tämä selittyy osin sillä, että eri yksiköissä käännettävät tekstilajit ovat erilaisia (Vuorinen 2001, 110–111). Myös EU:ssa termityöllä on keskeinen merkitys, joskaan termityö ei ole samalla tavalla systematisoitua kuin IFRS- tai ISA-standardeja käännettäessä eikä siihen aina osallistu ulkopuolisia asiantuntijoita.

Kääntämistä ohjaa EU:ssa joukko julkilausuttuja ja julkilausumattomia sääntöjä ja periaatteita, joita sisältyy esim. virallisiin tekstinlaadinta- ja kieliohjeisiin. Säädöstekstin virkerajat on ehdottomasti säilytettävä, jotta eri kielitoisintoihin voidaan viitata yhtäpitävästi, ja termien on oltava yhtenäisiä, sillä tekstit ovat sidoksissa toisiinsa. (Vuorinen 2001, 122–123). Molemmat mainitut ohjeet on annettu samanlaisina myös IFRS-tekstien kääntäjille ja tarkastajille, ja niihin verrattavia ohjeita noudatetaan myös ISA-standardien kääntämisessä.

Karvonen (1997, 45) on todennut, että EU:ssa kääntämisen onnistuneisuutta on ollut

tapana tarkastella vertaamalla käännoä lähtötekstiin, jolloin ideana on siirtää alkukielinen tarkka merkitys muuttumattomana kieleltä toiselle ja lähtötekstin käsitteiden eron tarkka toistaminen. Tällöin on hänen mukaansa kysymys perinteisestä käännoäsnäkemyksestä: luodaan omalla kielellä merkitysjärjestelmää, joka noudattaa toisessa kielessä olevaa merkitysten jaottelua. Karvosen havainnot voisivat yhtä hyvin koskea IFRS- ja ISA-standardien kääntämistä. Tarkastusryhmään on nimenomaan kehoitettu vertaamaan käännoä lähtötekstiin virheettömyyden varmistamiseksi. Merkitys on siirrettävä kielestä toiseen sellaisenaan ja käsitteiden erot toistetaan tarkasti. IFRS-kääntämistä koskevilla IASCF:n antamilla ohjeilla näyttäisikin olevan selviä yhteyksiä myös EU:n kääntämiseen, vaikkei näillä kahdella instituutiolla tietävästi ole aiemmin ollut yhteyksiä toisiinsa.

Määritellyillä käsitteillä on EU-teksteissä vielä suurempi merkitys kuin lakitekstissä yleensä, sillä kyse on ylikansallisesta oikeusjärjestelmästä, jolle on välttämätöntä luoda kansalliset variaatiot ylittävä termien järjestelmä. Usein nämä termit syntyvät nostamalla käsitteiden abstraktiotaso yksittäisiä kulttuureja korkeammalle. (Karvonen 1997, 66–67.)

Myös IFRS- ja ISA-standardeissa termeillä ja niiden määritelmillä on keskeinen asema. Jokainen standardi sisältää useita määritelmiä. Etenkin molempien standardiryhmien uudemmissa standardeissa on tietoisesti pyritty käyttämään mahdollisimman yleisiä ilmauksia, jotka eivät viittaa minkään tietyn maan lainsäädäntöön tai käytäntöön. On voinut jopa valita termejä, joilla ei ole yleisesti käytettyä vastinetta edes lähtökielellä. Esimerkiksi IFRS-standardeissa esiintyvä termi *post-employment benefit* viittaa kaikkiin mahdollisiin työsuhteen jälkeisiin etuuksiin. Yleensä tarkoitetaan eläkkeitä, mutta on luotu uusi abstraktiotasoltaan korkeampi yleiskäsite, joka kattaisi myös muut joissakin maissa ehkä tarjottavat etuudet. Toisaalta käytetään hyvinkin tarkasti rajattuja yksityiskohtaisia termejä. Termien avulla pakotetaan kaikkiin kieliin tarkasteltavana olevan ilmiön osalta sama leksikaalinen tiheys (ks. Karvonen 1997, 8).

3.5 Käännoäksen tarkastaminen (revision) laadunvarmennuskeinona

Edellä todettiin, että EU:ssa käännoästen onnistumista arvioidaan vertaamalla käännoä lähtötekstiin. Vastaavanlaista tarkastelua ja arviointia tapahtuu toki muuallakin. Seuraa-

vassa käsitellään käännöksen tarkastamista (revision) laadun arvioimisen ja varmentamisen keinona. Tämä tarkastelu perustuu lähinnä Raymond Chakhachiron (2005) kirjoittamaan artikkeliin. Kyseisessä artikkelissa keskitytään pääasiassa toisten kääntäjien suorittamaan laadunarviointiin, jonka tarkoituksena on todeta kääntäjän tason ja käännöksen laatu. Chakhachiron mukaan (2005, 225) tällaista laaduntarkastusta on tutkittu varsin vähän, vaikka laadunvalvonnalle olisi paljon kysyntää ammattimaisen kääntämisen piirissä.

Chakhachiron näkemyksen mukaan laadunarviointi on oikeastaan yksi käännöskritiikin muoto, ja hänen artikkelissaan keskitytään pitkälti valmiisiin käännöksiin kohdistuviin, jälkikäteisiin arviointeihin. Lähtökohta poikkeaa siis IFRS- ja ISA-käännösten tarkastamisesta, mutta tarkasteluun liittyy kuitenkin useita tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia piirteitä.

Myös Chakhachiro toteaa ekvivalenssin käsitteen keskeiseksi: käännöksiä tarkastetaan nimenomaan sen varmentamiseksi, että lähtö- ja tuloteksti ovat ekvivalentteja eri tasoilla tarkasteltuina. Hän painottaa myös selkeitä ja mahdollisimman objektiivisia sääntöjä ja kriteereitä, joista hän esittää kattavan luettelon. Hänen mukaansa tarkastajan on ymmärrettävä lähtötekstin sanoma sekä merkityksen että tyylin osalta ja verrattava lähtö- ja tulotekstejä useiden eri osa-alueiden (mm. sisältö, kieli, rakenne, kohdekielen normit, tekstin tarkoitus jne.) suhteen, tarkastajan tulee tuntea käännösprosessi ja hänellä tulee olla riittävästi kokemusta kääntämisestä. Chakhachiro painottaa myös eettistä puolta: aiheettomia korjauksia ei saa ehdottaa eikä toisaalta tarpeellisia saa jättää mainitsematta. Myös kaikenlainen riippumattomuus on tärkeää, sillä kääntäjän ja tarkastajan henkilökohtaisilla suhteilla voi olla vaikutusta ja esimerkiksi kokeneemman kääntäjän tekstiin saatetaan suhtautua vähemmän kriittisesti. (Chakhachiro 2005, 234–236).

Vaikka IFRS- ja ISA-käännösten tarkastuksessa ei ole suoranaisesti kysymys laadun arvioimisesta vaan pikemminkin ennen käännöksen lopullista valmistumista tehtävistä korjauksista, monet Chakhachiron näkemyksistä ovat sovellettavissa myös siihen. Tarkastamisen kohteena ovat suunnilleen samat seikat. Myös asiantuntijaryhmän jäsenten ennakkokäsitykset kääntäjän osaamisesta vaikuttavat todennäköisesti tarkastustyön tuloksiin. Yhdelläkään IFRS- ja ISA-standardien käännösten tarkastajista ei ole kääntäjän koulutusta tai laajaa kokemusta kääntäjänä toimimisesta, millä saattaa olla vaikutusta

korjausehdotuksiin.

Laatua arvioitaessa joudutaan väistämättä etsimään käännöksestä mahdollisia virheitä. Chakhachiro käyttää esittämässään esimerkeissä Juliane Houselta lainaamaansa virheiden luokittelua avoimiin ja piileviin (overtly erroneous errors / covertly erroneous errors). Tämä jako vaikuttaa esimerkiksi työryhmässä käytävien keskustelujen perusteella mielekkäältä myös tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardien käännöksiä ajatellen, sillä jäsenet ottavat usein kantaa siihen, miten selvästi tietty kohta on heidän mielestään virheellinen. Siksi seuraavassa tarkastellaankin lähemmin Housen ajatuksia virheiden luokittelusta.

3.6 Avoimesti ja piilevästi virheelliset käännökset

Juliane House (1997, 45) toteaa, että käännöksen tulee vastata lähtötekstiä eri dimensioiden suhteen tarkasteltuna ja tämän seurauksena funktionaalisella tasolla. Jollakin dimensiolla esiintyvää vastaavuuden puuttumista House nimittää ”piilevästi virheelliseksi käännökseksi” (covertly erroneous error). Omassa tutkimuksessaan House jaottelee kyseiset dimensiot seuraavasti:

A kielen käyttäjä:

1. maantieteellinen alkuperä
2. sosiaaliluokka
3. ajankohta

B kielen käyttö

1. väline (kirjoitettu/puhuttu)
2. osallistuminen (dialogi)
3. sosiaaliset roolisuhteet
4. sosiaalinen asennoituminen
5. toiminta-alue

Piilevästi virheellisen käännöksen vastakohtaksi House nimeää ”avoimesti virheellisen käännöksen” (overtly erroneous error). Avoimesti virheellinen käännös syntyy hänen mukaansa ensinnäkin silloin, kun lähtötekstin ja tulotekstin elementtien denotatiivinen merkitys poikkeaa toisistaan, ja sen alalajeja ovat pois jättäminen (omission), lisäämi-

nen (addition) ja korvaaminen toisella (substitution). Avoimesti virheellisestä käännöksestä on kysymys myös silloin, kun rikotaan kohdekielen sääntöjä, ja tämän virhetyypin alalajeiksi House nimeää toisaalta kieliopin sääntöjen selvän rikkomisen ja toisaalta epäilyttäväksi katsottavat ratkaisut.

Kuten jo edellä (ks. s. 12) todettiin, House on korostanut ekvivalenssia, joka on myös IFRS- ja ISA-standardien käännöksissä todettu keskeiseksi tavoitteeksi. Koska myös Housen tapa luokitella virheitä vaikuttaa lähtökohdiltaan tutkimuksen tarkoitukseen soveltuvalta (ks. kohta 3.5), valitaan tässä tutkimuksessa asiantuntijaryhmien tekemien muutosehdotusten yhdeksi luokittelukriteeriksi hänen käyttämänsä pääjako avoimesti ja piilevästi virheellisiin käännöksiin. Housen käyttämä tarkempi luokittelu on kuitenkin tämän tutkimuksen tarkoituksiin liian hienojakoinen.

Tapa, jolla House luokittelee niitä avoimia virheitä, joissa on kysymys denotatiivisen merkityksen eroavuudesta (poisjättäminen – lisääminen – korvaaminen) sopisi periaatteessa käytettäväksi tässä tutkimuksessa sellaisenaan. Tässä tutkimuksessa virheitä ja niiden korjausehdotuksia luokitellaan kuitenkin myös toisella, jäljempänä tarkemmin esiteltävällä jaotteluperusteella, jossa esiintyy osittain samoja alalajeja, ja näin ollen tämä hienojako pikemminkin aiheuttaisi sekaannusta kuin toisi lisäarvoa tarkasteluun. Avointen virheiden jakaminen toisaalta niihin, joissa on kysymys merkityserosta ja toisaalta niihin, joissa katsotaan rikotun kohdekielen sääntöjä, on mielestäni kuitenkin perusteltua, sillä nämä virheet ovat selvästi erityyppisiä. Sen sijaan jako selviin kieliopin vastaisuuksiin ja epäilyttäväksi katsottuihin ratkaisuihin jätetään tässä pois, sillä asia ei ole mielestäni yksiselitteisesti todettavissa.

Merkittävä osa Housen käyttämistä piilevien virheiden arviointidimensioista ei ole tämän tutkimuksen kannalta lainkaan relevantteja, ja osa niistä voidaan käsittää ennalta määräytyiksi ja kaikissa tarkasteltavana olevissa teksteissä samoiksi. Eroa saattaa toki olla siinä, miten yksittäinen asiantuntijaryhmän jäsen ymmärtää tietyn dimension ja arvioi käännösluonnosta sen pohjalta. Kielen käyttäjästä lähtevät dimensiot voidaan mielestäni tässä tarkastelussa helposti yhdistää. Kielen käyttöön liittyvistä dimensioista puolestaan kaksi ensimmäistä eivät ole lainkaan relevantteja, sillä tekstit ovat kirjallisia eikä niihin liity dialogia. Sen sijaan tekstistä ilmenevillä roolisuhteilla ja sosiaalisella asennoitumisella voi periaatteessa olla vaikutuksia käännöksen arvioimiseen: toisten

mielestä standardien antajan asenne on ”holhoavampi” kuin toisten mielestä, eivätkä käsitykset ole yhteneviä myöskään siitä, miten käännöksen lukijaan pitäisi asennoitua. Myös tekstin ”virallisuusaste” johon sosiaalinen asennoituminen Housen käsitteistössä viittaa, aiheuttaa joskus keskustelua. Housen viimeinen dimensio, tekstien käyttöalue, on puolestaan varsin selkeästi rajattu eivätkä arvioijat juurikaan kiinnitä siihen huomiota. Tutkimuksessani olen päätenyt niputtamaan kaikki piileviin virheisiin liittyvät dimensiot yhteen, sillä käytännön tarkastelussa korjausehdotusten luokittelu niiden mukaisesti on usein hankalaa.

Tässä tutkimuksessa käytetään siis seuraavanlaista virheiden tyyppiin perustuvaa jaotte-
lua:

A) avoimet virheet

- 1) elementtien denotatiivinen merkitys erilainen
- 2) kohdekielen sääntöjen rikkominen

B) piilevät virheet

Avoimet virheet on käytännössä helpompi yksilöidä kuin piilevät, joskin myös ne ovat vain harvoin yksiselitteisiä. Erityisesti se, milloin käännösluonnoksessa käytetyn ilmauksen denotatiivinen merkitys poikkeaa lähtötekstin mukaisesta merkityksestä, jää josakin määrin subjektiivisen harkinnan varaan. Usein asiantuntijaryhmä ottaa kantaa siihen, muuttaisiko korjaus merkitystä, mutta aina näin ei ole. Kun on kysymys leksikaalisista, siis sanastoa koskevista, korjausehdotuksista, voidaan apua saada jonkin verran sanakirjoista, mutta sanan varsinainen merkitys ratkeaa tällaisissa erityisalan teksteissä usein vasta asiayhteyden tai alalla vakiintuneen kielenkäytön pohjalta. Kohdekielen sääntöjen vastaisuuden toteamisessa on käytetty epäselvissä tapauksissa apuna kielenhuollon oppaita (Iisa-Piehl-Oittinen 2002 ja Itkonen 2002) mutta suurelta osin arviointi perustuu tässäkin kohdassa tutkimuksen tekijän omaan harkintaan ja kielitajuun.

Ne asiantuntijoiden muutettavaksi ehdottamat kohdat, jotka eivät selvästi ole luokiteltavissa avoimesti virheellisiksi – siis joissa kysymys ei ole denotatiivisen merkityksen poikkeamisesta eikä kohdekielen sääntöjen rikkomisesta – oletetaan tässä tutkimuksessa piilevästi virheellisiksi. Tosiasiassa ne eivät välttämättä ole lainkaan virheellisiä millään tasolla tarkasteltuna, mutta asiantuntijan oletetaan tehneen, ei välttämättä kuitenkaan tietoisesti, Housen kuvaaman dimensionaalisen vertailun.

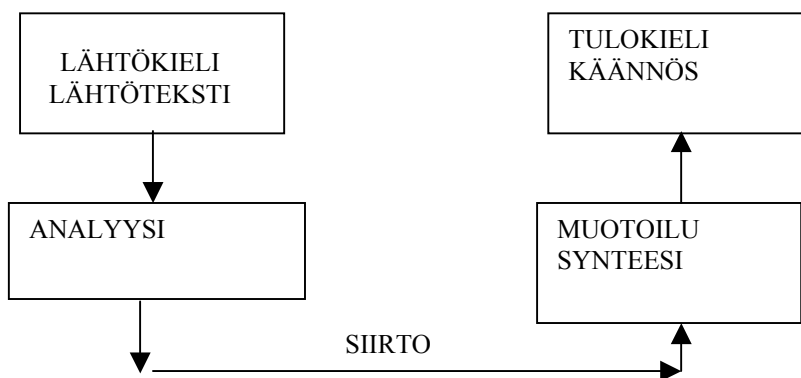
4 Kääntäminen prosessina

4.1 Käännösprosessia kuvaavia malleja

Käännösprosessista on kehitetty monenlaisia teoreettisia malleja, joita voidaan luokitella eri perusteilla. Esimerkiksi Birgitta Englund Dimitrova (2005, 19) esittää karkeajaon, jonka mukaan mallit jaetaan toisaalta puhtaasti teoreettisiin ja toisaalta empiirisen tiedon avulla vahvistettuihin. Malleja voidaan luokitella myös painotuksen mukaan: painotetaanko esimerkiksi kognitiivista prosessia, päätöksentekoprosessia vai työn kulkua. Yksi jaottelu voitaneen tehdä myös sillä perusteella, tarkastellaanko yksittäisen sanan tai virkkeen vai laajemman kokonaisuuden kääntämistä. Esimerkiksi Jiří Levyn malli käsittelee käännösprosessiin kuuluvaa päätöksentekoa, ja siinä kääntäminen nähdään ensisijaisesti kommunikointitapahtumana, ja päätöksenteko-ongelman keskeiset osat liittyvät toisaalta tilanteeseen ja toisaalta paradigmaan (Levy 1967, 148). Kääntämiseen voidaan soveltaa myös alun perin Hayesin kehittämää yksikielisen kirjoittamisen mallia. johon kuuluvat vaiheet ovat suunnittelu, tekstin tuottaminen ja korjailu (Englund Dimitrova 2005, 19).

Yksinkertaisimmillaan kääntämisen prosessia voidaan kuvata seuraavanlaisen, alun perin Nidan kehittämän kuvion avulla (Vehmas-Lehto 1999, 62):

Kuvio 1: Käännösprosessin vaiheet Nidan mukaan

Käännösprosessin kolme vaihetta ovat Nidan mukaan analyysi, siirto ja muotoilu. Analyysivaiheessa otetaan selvää lähtötekstin erilaisista piirteistä. Nida on puhunut kie-

liopillisesta ja semanttisesta analyysistä, mutta analysointia tapahtuu muillakin tasoilla. Siirtovaiheessa teksti siirtyy tulokielelle ja muotoiluvaiheessa se muokataan tulokielen ehtojen mukaisesti. (Vehmas-Lehto 1999, 63.)

4.2 Kääntäjän itsensä tekemät korjaukset käännösprosessin osana

Edellä esitetyn yksinkertaistettua käännösprosessia kuvaavan kaavion mukaiseen muotoiluvaiheeseen voidaan lukea kuuluvaksi myös kääntäjän itsensä tekemät korjaukset ensimmäiseen käännösluonnokseen. Esimerkiksi Englund Dimitrova (2003, 29–39) on tutkinut kääntäjän itsensä tekemiä korjauksia ensimmäiseen, kyseisessä tutkimuksessa ”sanatarkaksi” (literal) nimitettyyn käännösversioon. Hän on käyttänyt samanlaista korjausten luokittelua myös laajemmassa samaa aihealuetta koskevassa tutkimuksessaan (2005). Englund Dimitrova jaotteli kääntäjän tekemät korjaukset sen mukaan, mihin ne kohdistuivat. Jaottelu oli seuraava: (Englund Dimitrova 2003, 33 ja 2005, 113–115)

- a) syntaktinen (rakenteen muutokset, sanajärjestyksen muutokset)
- b) morfologinen (esim. sanaluokka, taivutus, aikamuoto tms.)
- c) leksikaalinen (sana vaihdetaan synonyymiinsa jolla sama tehtävä lauseessa)
- d) sisältöä koskeva (jonkin aineksen lisääminen tai vähentäminen)
- e) ortografinen (oikeinkirjoitus)
- f) muu (esim. ensimmäiseen luonnokseen epäselväksi merkityt kohdat)

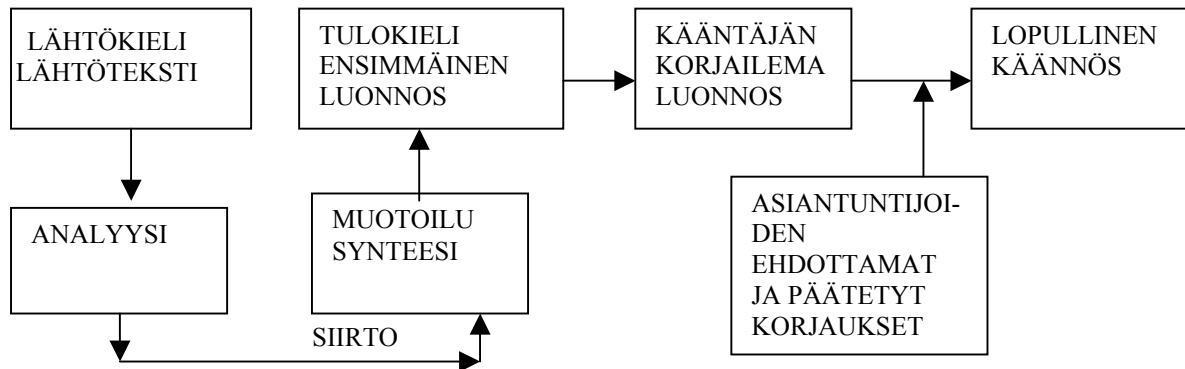
Itse tutkimuksissaan Englund Dimitrova keskittyy tarkastelemaan lähinnä tiettyyn kategoriaan (syntaktiseen) kuuluvia korjauksia. Hänen käyttämänsä jaottelu on tämän tutkimuksen tarkoituksia ajatellen kiinnostava.

4.3 Asiantuntijaryhmän tekemä tarkastus käännösprosessin osana

Kun käännöstyöhön tulee mukaan asiantuntijaryhmä, käännösprosessiin tulee useita vaiheita lisää. Kääntäjän tekemien ratkaisujen ja korjausten jälkeen asiantuntijat tekevät omia ratkaisujaan, joista vielä päätetään ryhmän kesken ja viimeiseksi kääntäjä toteuttaa päätetyt muutokset. IFRS- ja ISA-käännösten tarkastamisessa ei tässä suhteessa ole merkittäviä eroja, vaan kuvaus sopii niihin molempiin.

Edellä esitettyä Nidan ajatuksiin perustuvaa kuviota (kuvio 1) voidaan nyt täydentää kattamaan myös kääntäjän itsensä tekemät korjaukset ja asiantuntijaryhmän työ, jolloin siitä tulisi seuraavanlainen:

Kuvio 2: Täydennetty käännösprosessi

Edellä luvussa 3.2 kuvatussa Englund Dimitrovan tutkimusasetelmissä on mielestäni selviä yhtymäkohtia tilinpäätös- ja tilintarkastusstandardien kääntämisessä noudatettavaan prosessiin. Voidaan ajatella, että asiantuntijaryhmä on tavallaan ottanut hoitaakseen osan siitä viime vaiheen tarkastus- ja muokkaustyöstä, jonka kääntäjä muutoin tekisi itse. Vaikka asiantuntijaryhmälle toimitettavaa käännösluonnosta ei missään tapauksessa voi luonnehtia ”sanatarkaksi”, on se kuitenkin asiaa vähemmän tunnevan henkilön ”ehdotus”, jolle ryhmä alkaa pohtia mahdollisesti täsmällisempää ja kielellisesti sujuvampaa ilmaisemistapaa. Oma kokemukseni osoittaa, että asiantuntijoiden kommentoitavaksi lähtevä käännösluonnos ei ole yhtä viimeistely ja loppuun asti pohdittu kuin suoraan toimeksiantajalle toimitettava valmis käännös olisi.

Edellä sanotun perusteella asiantuntijoiden tekemiä korjausehdotuksia voidaan mielestäni analysoida samanlaisilla perusteilla ja työvälineillä kuin kääntäjän itsensä tekemiä, ja Englund Dimitrovan jako soveltuu hyvin tällaiseen tarkasteluun. Sitä käytetäänkin tässä tutkimuksessa korjausehdotuksen luokittelun toisena dimensiona edellä luvussa 3.4 kuvattujen avoimien ja piilevien virheiden lisäksi.

5 Asiantuntijaryhmien toiminta joitakin ISA- ja IFRS-käännöksiä käsiteltäessä

5.1 Miten asiantuntijaryhmien tekemää työtä on tarkasteltu

5.1.1 Tarkasteltavien tekstien valintaperusteet

Tässä työssä molempien asiantuntijaryhmien, toisin sanoen IFRS-standardien ja ISA-standardien käännösluonnosten tarkastajien, työtä tutkitaan muutamien esimerkkien avulla. Kaikki tutkimuksessa käytettävä aineisto on peräisin käännös- ja tarkastustyön yhteydessä syntyneestä dokumentaatiosta.

Kuten aiemmin jo on mainittu, IFRS-tekstien tarkastaminen tapahtuu pienryhmissä. Tätä tutkimusta varten pyrittiin valitsemaan tekstit siten, että mukaan tulisi mahdollisimman monen tyyppisten jäsenten (tilintarkastajien, ulkopuolisten asiantuntijoiden ja akateemisen maailman edustajien) tekemiä muutosehdotuksia. Tarkasteltavaksi valitut IFRS-käännökset ovat vuodelta 2004, jolloin käännöstyötä tehtiin erityisen runsaasti.

ISA-teksteistä valittiin tarkasteltavaksi uusimpia käännöksiä. Tämä johtuu siitä, että varsinainen käsittely tapahtuu suullisesti eikä ennen tämän tutkimuksen aloittamista ollut olemassa dokumentoitua tietoa tehdyistä mutta hylätyistä ehdotuksista. Tällainen tieto kerättiin kevään ja kesän 2007 aikana kirjaamalla kokouksissa muistiin myös toteuttamatta jääneet muutosehdotukset.

Jonkinlaisen yhteismitallisuuden saavuttamiseksi kustakin tekstistä otettiin tarkasteltavaksi noin kymmenen ensimmäistä sivua. Tosin yhdessä tapauksessa tämä kymmenen sivun pituinen jakso ei ollut tekstin alusta. Pääasiassa tekstikokonaisuuksien alkupuoleen kohdistuva tarkastelu on perusteltua esimerkiksi siksi, että tekstissä on paljon toistuvia osia eivätkä tarkastajat ole aina menetelleet johdonmukaisesti toistuvissa kohdissa: toiset ovat toistaneet korjausehdotuksensa ja toiset ovat tyytyneet mainitsemaan asian vain sen esiintyessä ensimmäisen kerran. Tämä koskee sekä kirjallisesti kommentoitavia IFRS-käännöksiä että suullisesti kommentoitavia ISA-käännöksiä. Täsmälleen samanlaista kohtaa koskevat ehdotukset on nyt otettu tarkastelussa huomioon vain kerran.

Jos alun perin ehdotettua muutosta ei ole hyväksytty sellaisenaan mutta kyseinen kohta on kuitenkin muutettu korjausehdotuksia käsittelevässä kokouksessa tehdyn uuden ehdotuksen perusteella, on molemmat ehdotukset otettu huomioon tehtyinä korjausehdotuksina mutta vain jälkimmäinen toteutuneena. Osa näistä myöhemmin syntyneistä ehdotuksista on tullut myös kääntäjältä itseltään, eikä tätä ole erikseen dokumentoitu. Todennäköisesti tällaisia tapauksia ei kuitenkaan ole niin paljon, että ne pystyisivät selvästi vääristämään lopputulosta.

5.1.2 Tehtyjen muutosehdotusten luokittelu

Tehdyt ja toteutuneet korjausehdotukset on luokiteltu kahden eri dimension avulla edellä kohdissa 3.6 ja 4 kuvattuja jaotteluja käyttäen, ja tulokset on koottu seuraavan mallin mukaisiin taulukoihin:

virheen vakavuus virheen luonne	avoimet virheet		piilevät virheet	yht.
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
syntaktinen				
morfologinen				
leksikaalinen				
sisältöä koskeva				
ortografinen				
muu				
yhteensä				

Taulukko 1: Muutosehdotusten ja toteutuneiden muutosten taulukoinnissa käytettävä malli

Kutakin tekstiä tarkasteltaessa taulukoidaan ensin kaikki tehdyt muutosehdotukset ja sen jälkeen erikseen ne ehdotetut muutokset, jotka on päätetty toteuttaa. Jokaiseen esimerkkiin kuuluu analyysiosuus, jossa otetaan esille esimerkkejä erityyppisistä korjausehdotuksista ja usein selostetaan myös asiantuntijaryhmän kokouksessa käytyjä keskusteluja ja esitettyjä vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Joskus yksittäisestä muutoksesta seuraa väistämättä useita erilaisia muutoksia: Esimerkiksi verbin vaihtamisesta toiseen (leksikaalinen muutos) saattaa seurata substantiivin sijamuodon muuttuminen (morfologinen muutos) ja joskus myös sanajärjestyksen muutos (syntaktinen muutos). Tällaisissa tapauksissa muutosehdotus otetaan huomioon vain kerran ja luokitellaan sen mukaan, mikä ehdotetussa korjauksessa on katsottu keskeisimmäksi elementiksi.

Edellä kohdassa 3.6 on kuvattu periaatteita, joita noudatetaan luokiteltaessa muutosehdotuksia ja toteutuneita muutoksia avoimiin ja piileviin virheisiin kohdistuviin korjauksiin, toisin sanoen sijoitettaessa muutoksia eri sarakkeisiin. Toinen dimensio, siis virheen luonteen mukainen, on huomattavasti yksiselitteisempi, eikä muutosehdotusten ja toteutuneiden muutosten kohdistaminen taulukon eri riveille ollut erityisen ongelmallista.

Muutosehdotuksesta käytetään esimerkkejä tarkasteltaessa asiayhteydestä riippuen joskus myös nimitystä ”korjausehdotus” ja ”muutoksesta” sanaa ”korjaus”. Tällä ei ole tarkoitus mitenkään ottaa kantaa siihen, onko kysymyksessä todellisen virheen korjaus, vaan sanoja on tarkoitettu tässä käytettäväksi toistensa synonyymeina. Ehdottaessaan muutosta asiantuntijaryhmän jäsen pyrkii joka tapauksessa parantamaan tekstiä riippumatta siitä, onko luonnos alun perin katsottava varsinaisesti virheelliseksi.

5.2 IFRS-standardien käänösluonnosten käsittely asiantuntijaryhmässä

Tilinpäätöstä sääntelevien IFRS-standardien käänösluonnosten käsittely tapahtuu siis 2-3 hengen pienryhmissä, ja muutosehdotukset annetaan kääntäjälle yleensä kirjallisina. Sääntöjen mukaan pienryhmälle valittu puheenjohtaja laatii kommentteista yhteenvedon ja ratkaisee eri ehdotusten välillä mahdollisesti esiintyvät ristiriitaisuudet, mutta tämä ei valitettavasti ole aina toteutunut, vaan toisinaan ryhmien kokouksissa joudutaan käsittelemään keskenään ristiriitaisia ehdotuksia.

Toteutettavista muutosehdotuksista päätetään joko ryhmän puheenjohtajan ja kääntäjän tai vaihtoehtoisesti koko ryhmän voimin. Tarkasteltavaksi valituissa esimerkeissä esiintyy molempia toimintamalleja.

5.2.1 Esimerkki 1: IFRS 3

Käsiteltävänä olevan standardin aiheena on yrityskauppojen kirjanpitokäsittely, IFRS-termein *liiketoimintojen yhdistäminen*, englanniksi *business combinations*. Käännösluonnoksen tarkastamisesta vastanneeseen asiantuntijaryhmään kuului tällä kertaa kolme henkilöä, joista puheenjohtajana toiminut jäsen on tilintarkastaja, yksi jäsen on professori ja yksi julkisella sektorilla toimiva asiantuntija, jolla on myös tilintarkastusalan tausta.

Ryhmän puheenjohtaja laati yhteenvedon ehdotetuista muutoksista, ja hän kävi sen läpi yhdessä kääntäjä-koordinaattorin kanssa. Samalla tehtiin lopulliset päätökset siitä, mitkä ehdotetuista muutoksista toteutetaan. Sitä ennen kääntäjä oli kuitenkin lähettänyt kaikille jäsenille sähköpostilla kirjallisen vastauksen, joka kattoi kaikki ne ehdotukset, joita kääntäjä ei ollut valmis hyväksymään sellaisenaan, ja lopulliset päätökset tehtiin pitkälti tämän kirjeenvaihdon pohjalta. Ryhmän muut jäsenet kävivät myös sekä ennen puheenjohtajan ja kääntäjän välistä tapaamista että sen jälkeen sähköpostitse keskusteluja useista hankalista kohdista.

Ehdotetut ja toteutuneet muutokset käyvät ilmi seuraavista taulukoista:

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen	4		6	10
morfologinen				
leksikaalinen	1		4	5
sisältöä koskeva	2			2
ortografinen		3	1	4
muu				
yhteensä	7	3	11	<u>21</u>

Taulukko 2: IFRS3:n käännösluonnosta koskevat muutosehdotukset

korjatun virheen va- kavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen	2		6	8
morfologinen				
leksikaalinen	1		3	4
sisältöä koskeva	1			1
ortografinen		3	1	4
muu				
yhteensä	4	3	10	<u>17</u>

Taulukko 3 IFRS 3:n käänösluonnoksen toteutuneet muutosehdotukset

Tähän tekstiin ehdotettiin suhteellisen vähän muutoksia verrattuna myöhemmin käsiteltäviin esimerkkiteksteihin. Tämä voi osaltaan selittyä sillä, että lähtötekstin kieli on suhteellisen selkeää ja käänöksessä käytettävästä terminologiasta saavutettiin jo aiemmin laaja yksimielisyys. Lisäksi kääntäjä tunsu aihealueen erittäin hyvin aikaisemman työkokemuksensa perusteella. Merkittävä osa ehdotuksista myös toteutui sellaisenaan, mikä voi viitata siihen, että ne ovat olleet erityisen harkittuja.

5.2.1.1 Avoimet virheet

Avoimiksi virheiksi on luokiteltu sellaiset korjattavaksi ehdotetut kohdat, joissa muutos toteutuessaan muuttaisi merkitystä tai joissa käänösluonnos on kohdekielen sääntöjen vastainen. Vähemmistö muutosehdotuksista kuului tähän luokkaan. Yleisimpiä näistä olivat syntaksia koskevat muutosehdotukset, jotka tyypillisimmillään koskivat sanajärjestyksestä. Neljästä tehdystä ehdotuksesta toteutettiin kaksi. Molemmissa lähtöteksti oli moniselitteinen tavalla, jota ei voinut sellaisenaan toteuttaa kohdekielellä, ja ryhmä tulkitse asiain eri tavalla kuin kääntäjä. Ryhmän jäsenten esittämät perustelut viittaavat siihen, että muutoksilla tähdättiin myös parempaan dynaamiseen ekvivalenssiin, mikä tässä tarkoittaa, että tekstistä haluttiin tehdä käyttäjän kannalta helpommin ymmärrettävää.

Hieman ihmetystä voi herättää se, että osa merkitystä muuttavista sanajärjestyksen muu-

tosehdotuksista jätettiin toteuttamatta. Tämä selittyy yhdessä tapauksessa sillä, että ryhmässä tehtiin uusi, alkuperäistä parempi muutosehdotus. Toisessa tapauksessa teksti päätettiin jättää ennalleen ja ehdottaja totesi itse muutoksen tarpeettomaksi.

Leksikaalisia avoimia virheitä oli vain yksi, ja tämä virhe oli kiistaton: luonnoksessa sanan *tai* tilalla oli sana *ja*. Kyseisessä asiayhteydessä virheellisesti käännetty kohta ei voinut aiheuttaa lukijalle väärää käsitystä, mutta sen korjaaminen oli kiistatonta. Sisältöä koskevassa toteutuneessa korjauksessa oli kysymys *lisäksi*-sanon lisäämisestä mutkikkaaseen useita *ja*-sanoja sisältävään virkkeeseen, jonka sisältö selkeytyi korjauksen ansiosta niin paljon, että merkityksen voidaan katsoa muuttuneen. Toteutumattoman ehdotuksen mukaan kyseiseen virkkeeseen olisi lisätty vielä yksi *ja*-sana.

Kohdekielen sääntöjen vastaisten kohtien korjaukset koskivat kirjoitusvirheitä, jotka olivat yleensä erehdyksessä käytettyjä virheellisiä välimerkkejä, esimerkiksi luvun ja sijapäänteen välissä oli käytetty puolipistettä.

5.2.1.2 Piilevät virheet

Merkitystä muuttamattomista leksikaalisista korjausehdotuksista vain yksi jätettiin toteuttamatta. Kolmessa muussa tapauksessa sana korvattiin ehdotuksen mukaisesti synonyymillaan, esimerkiksi ilmaus *on käsiteltävä hankintamenomenetelmällä* muutettiin muotoon *on sovellettava hankintamenomenetelmää*. Molemmilla edellä mainituilla ilmauksilla tarkoitetaan samaa, mutta ryhmässä esitettyjen perustelujen mukaan jälkimmäinen ”kuulostaa enemmän tilinpäätösstandardin kieleltä”. Tässä voidaan mielestäni nähdä pyrkimys kohti asiayhteyteen nähden luonnollisempaa ilmaisua, mikä viittaisi dynaamiseen ekvivalenssiin. Perustelua voidaan hakea myös muodollisesta ekvivalenssista ja jopa johdonmukaisuudesta, sillä *soveltaa*-verbin pohjalta rakennettua ilmausta on käytetty aiemminkin. Verbin vaihtaminen vaikuttaa myös siihen liittyvien sanojen muotoon, mutta tässä tarkastelussa kaikki on luettu yhdeksi korjaukseksi, joka aiheutuu verbin vaihtamisesta toiseen. (Luokittelusta tällaisissa tapauksissa ks. kohta 5.1.2.)

Piileviä virheitä koskevat syntaktiset korjausehdotukset koskivat tyypillisesti sanajärjestyksen vaihtamista tai verbi-ilmauksen vaihtamista substantiivi-ilmaukseksi tai päinvastoin. Esimerkki jälkimmäisestä on kohta *olisiko eduksi, että pooling-menetelmä kiellet-*

täisiin kokonaan, joka muutettiin muotoon *olisiko pooling-menetelmän kieltäminen kokonaan eduksi*. Kaikki tähän ryhmään kuuluvat muutosehdotukset toteutettiin.

5.2.1.3 Yhteenveto IFRS 3:n muutoksista

Tarkastajat olivat tehneet huolellista työtä ja toisaalta pidättäytyivät ”tarpeettomista” korjausehdotuksista. Käsittely kokouksessa sujui mutkattomasti, eikä erimielisyyksiä juurikaan ilmennyt. Viimeistelyvaiheessa nousi vielä esiin eräs pilkkusääntöjen tulkinnaan liittyvä kysymys, johon kuitenkin löytyi helposti vastaus kielenhuolto-oppaasta.

5.2.2 Esimerkki 2: IAS⁹ 36

Tilinpäätösstandardi IAS 36 käsittelee omaisuuserien arvonalentumista ja sen käsittelyä kirjanpidossa. Standardia on pidetty suhteellisen vaikeana sekä tekstinsä puolesta että käytännön soveltamisen kannalta. Tämän käänösluonnoksen tarkastamisen hoiti kahden hengen iskuryhmä, johon kuuluivat puheenjohtajana korkeakoulutaustainen julkisella sektorilla toimiva asiantuntija ja toisena jäsenenä tilintarkastaja. Ehdotukset käytiin läpi kokouksessa, jossa molemmat jäsenet olivat läsnä kääntäjän lisäksi.

Tehdyt ja toteutuneet muutosehdotukset käyvät esiin seuraavista taulukoista:

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus virheen luonne	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
syntaktinen		1	2	3
morfologinen			10	10
leksikaalinen	4		2	6
sisältöä koskeva	1	3	6	10
ortografinen	1	1		2
muu	1			1
yhteensä	7	5	20	<u>32</u>

Taulukko 4 IAS 36:n käänösluonnosta koskevat muutosehdotukset

⁹ IFRS-standardikokonaisuuteen kuuluu myös IAS-standardeja (International Accounting Standard).

korjatun virheen va- kavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen		1	2	3
morfologinen			1	1
leksikaalinen	3		1	4
sisältöä koskeva	1	1	2	4
ortografinen	1	1		2
muu	1			1
yhteensä	6	3	6	<u>15</u>

Taulukko 5: IAS 36:n käänösluonnoksen toteutuneet muutosehdotukset

Tämän standardin käänösluonnokseen ehdotettuja ja toteutettuja muutoksia tarkasteltaessa huomio kiintyy siihen, että alle puolet ehdotetuista korjauksista päätettiin lopulta toteuttaa. Monet toteuttamatta jääneistä muutosehdotuksista olivat morfologisia tai sisältöä koskevia.

5.2.2.1 Avoimet virheet

Avoimiksi luokiteltujen virheiden korjausehdotuksia oli tarkasteltavassa aineistossa yhteensä 12 ja niistä toteutettiin 9. Syntaktinen korjaus, joka koski kohdekielen sääntöjen rikkomista, kohdistui luonnoksessa käytettyyn rakenteen *shall not be larger than*, jonka luonnoksessa esiintynyt käänös *tulee olla enintään niin laaja kuin* muutettiin paremmin lähtötekstiä vastaavaan ja asiantuntijoiden mielestä myös paremmin suomen kielen mukaiseen muotoon *ei saa olla laajempi kuin*.

Leksikaalisia muutosehdotuksia oli määrällisesti vähän, mutta ne koskivat tekstissä usein esiintyviä sanoja. Ne on valitun menettelytavan mukaisesti otettu tässä tarkastelussa huomioon vain kerran, vaikka niillä on käytännössä merkittävä vaikutus ja toteutuneet ehdotukset muuttivat tekstiä tuntuvasti. Yksi toteutuneista merkitystä muuttavaksi luokitelluista korjauksista oli termin *infinite useful life* kääntäminen. Aiemmin terminologiasta päätettäessä oli käänökseksi sovittu *rajaton taloudellinen vaikutusaika*,

mutta tiimin jäsenet olivat tehneet tarkastusvaiheessa selvitystyötä ja päätyivät sen tuloksena ehdottamaan käännökseksi *rajoittamaton taloudellinen vaikutusaika*, joka kokouksessa yksimielisesti todettiin osuvammaksi käännökseksi. Termiä käytetään sellaisen omaisuuserien yhteydessä, joiden osalta ei ole mahdollista määrittää vaikutusajan pituutta, esimerkkinä Coca Cola -tuotemerkki. Vaikutusaikaa rajoittaa yleensä aina jokin ulkoinen tekijä, joten *rajoittamaton* tuntui oikeammalta käännökseltä. Ennen kuin muutos voitiin toteuttaa, piti siihen saada suostumus kaikilta niiltä Review Committeeen jäseniltä, joiden vastuualueelle kuuluvissa teksteissä kyseinen ilmaus esiintyi. Nämä kaikki suostuivat ehdotukseen empimättä. Jälleen voidaan sanoa, että termille etsittiin luonnollisinta mahdollista vastinetta.

Toteuttamatta jäänyt merkitystä muuttavaksi luokiteltu leksikaalinen korjaus koski termin *point-of-sales cost* käännöstä *myyntiin liittyvät menot*, jota toinen asiantuntijoista ehdotti muutettavaksi sujuvammaksi ilmaukseksi *myynnistä aiheutuvat menot*. Ehdotettu ilmaus oli kuitenkin jo varattu englanninkielisen ilmauksen *costs of disposal* käännökseksi, joten ehdotusta ei voitu toteuttaa. Myös IASCF:n asettama johdonmukaisuusvaatimus olisi estänyt muutoksen toteuttamisen. Esimerkki osoittaa mielestäni selvästi, miten keinotekoisesti joitakin termejä joudutaan ”väkisin” erottamaan toisistaan, jotta saadaan aikaan molemmilla kielillä samat merkityserot ja siten tulokieliseen tekstiin tältä osin sama leksikaalinen tiheys kuin lähtökielellä. Toisaalta esimerkki osoittaa, miten huolellisia kääntäjän ja asiantuntijoiden täytyy olla johdonmukaisuuden säilyttämiseksi.

Jotta mainittujen käsitteiden erot saataisiin havainnollisemmin esiin, voidaan vielä tarkastella näiden kahden käsitteen englanninkielisiä määritelmiä (IASB(1), 2124 ja 2421)

costs of disposal: incremental costs directly attributable to the disposal of an asset, excluding finance costs and income tax expense

point of sale costs: commissions to brokers and dealers, levies by regulatory agencies and commodity exchanges and transfer taxes and duties

Määritelmät on rakennettu eri perusteilla, mutta molemmissa on kysymys myyntitapahtuman yhteydessä syntyvistä menoista. Jälkimmäisen käyttö on rajattu yhteen standardiin, mutta tässä tapauksessa IAS 36:ssa viitattiin nimenomaan siihen, joten käännöksessä oli käytettävä termiä *myyntiin liittyvät menot*.

Sisältöä koskevat ehdotukset, joihin tällä kertaa liittyi elementtien lisäämistä tekstiin, koskivat lähes poikkeuksetta välimerkkejä. Korjattavaksi ehdotetut virheet on tässä luokiteltu edellä kuvattujen periaatteiden mukaisesti avoimiksi ja piileviksi sen mukaan, muuttuisiko merkitys korjauksen myötä tai oliko kohdekielen vastaisuus helposti todettavissa kielenhuolto-oppaiden avulla.

Kirjoitusvirheitä koskevat korjausehdotukset olivat aiheellisia ja toteutettiin sellaisenaan. Ryhmään ”muut” on luettu Englund Dimitrovan käyttämää luokittelua vastaavasti (ks. kohta 4.2) kääntäjän avoimeksi jättämä kohta, jossa hän ehdotti kahta vaihtoehtoista käännöstä samalle ilmaukselle.

5.2.2.2 Piilevät virheet

Valtaosa muutosehdotuksista liittyi piilevien virheiden korjauksiin, ts. muutosehdotus ei toteutuessaan muuttaisi merkitystä eikä kyseessä ollut kohdekielen sääntöjen rikkominen. Näistä muutosehdotuksista päätettiin toteuttaa vain kolmannes, mikä on merkille pantavan pieni osuus muihin tässä tarkasteltaviin teksteihin verrattuna.

Erityisen paljon jätettiin toteuttamatta morfologisia korjausehdotuksia. Osa niistä oli ilmeisesti tehty kiireessä, eikä ehdotettu muoto tarkemmin katsottuna istunut virkkeen kokonaisuuteen. Standardeja käännettäessä on esimerkiksi aiemmin omaksuttu sellainen tapa, että kun kaksoispistettä edeltää sana *seuraavat*, sen jälkeen tulevassa luettelossa käytetään nominatiivimuotoa. Tämän periaatteen vastainen oli esim. seuraava ehdotus:

Käännösluonnoksen mukainen virke:

IASB:n käymät keskustelut projektin ensimmäisessä vaiheessa keskittyivät lähinnä seuraaviin kysymyksiin:

- a) liiketoimintojen yhdistämisen käsittely kirjanpidossa
- b) ...varojen alkuperäinen arvostaminen...

Toteutumaton korjausehdotus (muutettaviksi ehdotetut kohdat alleviivattu):

IASB:n käymät keskustelut projektin ensimmäisessä vaiheessa keskittyivät lähinnä seuraaviin kysymyksiin:

- a) liiketoimintojen yhdistämisen käsittelyyn kirjanpidossa
- b) ...varojen alkuperäinen arvostamiseen

Ehdotus jätettiin toteuttamatta IASCF:n asettaman johdonmukaisuusvaatimuksen toteuttamiseksi sanamuotojen tasolla. Tämän tyyppiset muutosehdotukset olivat varsin yleisiä myös muualla kuin nyt tarkastelun kohteena olevissa teksteissä. Jotkin morfologiaan liittyvistä ehdotuksista olivat toki aiheellisia, joskaan missään kohdassa ei kyseessä ollut varsinainen virhe vaan pikemminkin asiantuntijan oma näkemys selkeämmästä ilmaisutavasta, joka ei kuitenkaan saanut koko ryhmän kannatusta.

Piileviä virheitä koskeviin morfologisiin korjausehdotuksiin on tässä luettu myös merkittävä, lopulta toteuttamatta jäänyt ehdotus, joka koski ilmausten *whether there is any indication* ja *if there is any indication* kääntämistä. Luonnoksessa oli käytetty käännöksiä *onko mitään viitteitä siitä, että* ja *jos mitään tällaisia viitteitä esiintyy*. Asiantuntijat ehdottivat käännöksiksi *onko mitään viitettä siitä* ja *jos jokin tällainen viite esiintyy*. He olivat tulkinneet asian niin, että jos viitteistä puhutaan monikossa (*viitteitä*), lukija voisi ymmärtää tekstin niin, että asiaan pitää reagoida vasta, kun viitteitä on useampi kuin yksi. Korjausehdotuksesta ei oltu yksimielisiä, ja lopulta päädyttiin koko Review Committeeen kattavaan sähköpostiaänestykseen. Kantansa ilmaisi 14 henkilöä, joista 10 kannatti alkuperäistä käännöstä. Esitettyjen perustelujen mukaan se sekä vastaa parhaiten lähtötekstin merkitystä (ekvivalenssi on siis parempi) että on paremmin suomen kielen sääntöjen mukainen.

Esimerkki merkitystä muuttamattomista leksikaalisista korjausehdotuksista oli tapaus, jossa yhtä lähtökielistä sanaa vastaamaan ehdotettiin useampi kohdekielinen sana, esimerkiksi sanan *amortisation* vastineeksi ehdotettiin *poistot tai hankintamenon jaksotukset* (luonnoksessa oli pelkkä *poistot*). Keskustelussa tällainen lisäys todettiin tässä yhteydessä tarpeettomaksi, sillä kyseisen standardin soveltamisalaan kuuluu vain sellaisia omaisuuseriä, joista tehdään poistoja. Toisena laisessa asiayhteydessä muutos olisi voinut olla aiheellinen. Suomen ja englannin kielen termien merkityssisällöt tuntuvat tämä käännöskokonaisuuden perusteella poikkeavan toisistaan erityisen paljon poistoja ja muita jaksotuskirjauksia koskevassa terminologiassa.

Toteuttamatta jäi myös joitakin sisältöä koskevia muutosehdotuksia, jotka tässä koskivat sitä, että tekstiin olisi pitänyt lisätä erilaisia elementtejä. Tähän ryhmään on luokiteltu mm. ehdotukset pilkkujen lisäämisestä rinnasteisten sivulauseiden väliin, joka usein aiheuttaa keskustelua ryhmässä. Toisaalta korjattiin yksi selvä virhe, sillä luonnoksesta

puuttui pilkku relatiivilauseen edestä. Jälkimmäinen tapaus on luokiteltu kohdekielen sääntöjä rikkovaksi avoimeksi virheeksi. Yksi ehdotus koski konjunktion *jos* lisäämistä pitkään virkkeeseen selvyuden vuoksi. Ehdotus oli sinänsä paikallaan, mutta ehdotettu konjunktio oli virheellinen, ja sen tilalle päätettiin laittaa symmetrian vuoksi *kun*.

5.2.2.3 Yhteenveto IAS 36:n muutoksista

Kokonaisuutena voidaan todeta, että edelliseen tekstiin verrattuna korjausehdotuksia oli huomattavasti enemmän mutta toteutuneita vähemmän. Ryhmien erilainen kokoonpano saattaa vaikuttaa siihen, miten herkästi erityyppisiä korjauksia ehdotetaan. Henkilöiden erilainen kielitaju ja erilainen käsitys oikeasta ilmaisutavasta voi tulla esiin erityisen selvästi, kun on kysymys vaikeasta tekstistä. Ryhmä onnistui kuitenkin saavuttamaan yksimielisyyden keskeisistä kysymyksistä – joskin yhdestä vasta koko Review Committeeen kattavan äänestyksen jälkeen – ja lopputulosta on yleisesti pidetty onnistuneena.

5.2.3 Esimerkki 3: IFRS 4

IFRS 4 on uusi vakuutus sopimuksia koskeva standardi, jossa esiintyy uutta ja osittain vaikeasti suomeksi käännettävää terminologiaa merkittävästi enemmän kuin muissa esimerkkinä käytetyissä teksteissä. Käännöksessä käytettävästä terminologiasta oli pitkälti sovittu jo ennen varsinaisen käännöstyön alkamista pidetyissä kokouksissa, mutta kuitenkin muutamat päätetyt termit kyseenalaistettiin käännösluonnosta käsiteltäessä.

Teksti oli kääntäjälle aihealueeltaan tuntematon ja muutenkin suhteellisen vaikea. Se käännettiin erittäin kovassa kiireessä laajan käännösprojektin viimeisenä osana kesälomakauden jo alettua, jolloin sekä kääntäjä että asiantuntijat olivat melko uupuneita.

Tarkastusryhmässä oli kaksi vakuutus alalla toimivaa asiantuntijaa, jotka osallistuivat vain kyseisen tekstin tarkastukseen, sekä yksi tilintarkastaja. Poikkeuksellisesti ryhmässä oli asiantuntijan ominaisuudessa mukana myös vakuutusalaan erikoistunut ulkopuolinen kääntäjä. Kaikki mainitut henkilöt olivat läsnä kokouksessa, jossa käännösluonnosta käsiteltiin.

Seuraavissa taulukoissa esitetään tehdyt ja toteutuneet muutosehdotukset IFRS 4:n

käännösluonnokseen.

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen			2	2
morfologinen		2	2	4
leksikaalinen	5		23	28
sisältöä koskeva	2		2	4
ortografinen		1		1
muu				
yhteensä	7	3	29	<u>39</u>

Taulukko 6: IFRS 4:n käännösluonnosta koskevat muutosehdotukset

korjatun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen			2	2
morfologinen		2	2	4
leksikaalinen	5		16	21
sisältöä koskeva	1		2	3
ortografinen		1		1
muu				
yhteensä	6	3	22	<u>31</u>

Taulukko 7: IFRS 4:n käännösluonnoksen toteutuneet muutosehdotukset

5.2.3.1 Avoimet virheet

Tarkasteltuun tekstiin mahtui yhteensä kymmenen avoimeksi luokitellun virheen korjaus ehdotusta, joista yhdeksän toteutettiin. Kahta leksikaaliseksi luokiteltavaa virhettä voidaan pitää vakavina, sillä kummassakin tapauksessa kääntäjä oli käyttänyt virheellistä termiä siten, että käännösluonnoksessa viitattiin väärään sopimusosapuoleen. Yhdes-

sä tapauksessa oli käytetty sanaa *joitakin* kun olisi pitänyt sanoa *kaikkia*. Myös tämä korjaus vaikutti merkityssisältöön.

Lopuissa korjatuissa kohdissa päätettiin muuttaa käänno­sluonnoksessa käytettyä, jo aiemmin päätettyä termiä. Aiemmin tehdyt termipäätökset katsottiin jopa virheellisiksi. Yksi korjaus on luokiteltu sisältöä koskevaksi. Siinä termiin lisättiin täsmentävä osa siten että *vakuutuksenottaja* muutettiin muotoon *vakuutuksenottaja tai muu edunsaaja*, jotta termi kuvastaisi myös Suomen olosuhteissa kaikkia niitä osapuolia, joihin sillä kyseisessä tekstissä viitataan. Toisessa kohdassa jätettiin toteuttamatta muutos, jossa ehdotettiin poistettavaksi loppuosa englanninkielisen ilmauksen *there is rebuttable assumption that* käänno­ksestä *lähtökohtaisesti oletetaan, että..., mutta oletus on kumottavissa*. Sama ilmaus toistuu muualla tekstien muodostamassa kokonaisuudessa, joten IASCF:n antamien ohjeiden mukainen johdonmukaisuusvaatimus esti ehdotetun muutoksen tekemisen. Ilmauksen loppuosan poistaminen olisi myös muuttanut merkityksen virheelliseksi, mistä lopulta oltiin yksimielisiä.

Kohdekielen sääntöjä katsottiin rikotun kahdessa tapauksessa, joista esimerkkinä mainittakoon käänno­s *vakuutuksenantaja on tilapäisesti vapautettu muiden IFRS-standardien vaatimuksista tämän projektin ajan*, jonka viimeinen sana muutettiin muotoon *ajaksi*. Ortografinen korjaus koski väärää välimerkkiä.

5.2.3.2 Piilevät virheet

Asiantuntijat ehdottivat useita korjauksia piileväksi luokiteltaviin virheisiin. Valtaosa näistä ehdotuksista koski sanastoa. Useimmiten kysymys oli lähinnä makuasioista. Tyypillisiä esimerkkejä ovat keskustelut, joita käytiin siitä, käännetäänkö määreenä oleva *future* sanalla *vastainen* vai *tuleva*, tuleeko sanan *called* käänno­kseksi *kutsuttava* vai *nimitettävä*, onko *caused by* jostakin *johtuva* vai *aiheutuva* tai esitetäänkö *interest raten* käänno­ksenä *korko* vai *korkokanta*. Jotkin päätökset koskivat myös sellaista tekstissä usein toistuvaa, jo aiemmin päätettyä terminologiaa, johon tässä käsittelyvaiheessa päätetyt muutokset eivät varsinaisesti muuttaneet käännetyn tekstin merkitystä. Valtaosa ehdotetuista muutoksista päätettiin tehdä, joskin useita sanastoon ehdotettuja muutoksia jätettiin tekemättä.

Mukana oli muutamia asiantuntijoita, jotka eivät ole osallistuneet muiden tekstien tarkastamiseen eivätkä siten tunteneet jo aiemmin vakiintunutta sanastoa yhtä hyvin kuin muut jäsenet. He esittivät joitakin sanastoa koskevia erittäin hyviä korjausehdotuksia, joiden toteuttamisen kuitenkin esti jo aiemmin todettu johdonmukaisuusvaatimus.

Syntaktisia korjausehdotuksia, jotka eivät muuttaneet merkitystä, esitettiin vain muutama, ja nämä korjaukset toteutettiin. Esimerkkinä mainittakoon kohta, jossa ilmaus muutettiin passiivista aktiiviin: *tietoja, joissa yksilöidään* muutettiin muotoon *tietoja, jotka yksilöivät*. Sisältöä koskeviksi luokitelluista ehdotuksista toteutettiin esimerkiksi ilmauksen *joiden toteutuminen riippuu* muuttaminen muotoon *joita riippuvat*. Korjaus luettiin tähän luokkaan kuuluvaksi, koska siinä keskeistä oli sanan *toteutuminen* poistaminen ilmauksesta.

5.2.3.3 Yhteenveto IFRS 4:n muutoksista

Suhteellisen vaikeaa asiaa käsittelevän standardin käänösluonnoksen nyt tarkasteltavana olleeseen osaan ehdotettiin kohtuullinen määrä korjauksia, joista suurin osa todettiin aiheellisiksi. Huomiota kiinnittivät tässä lähinnä ”vakavat” virheet, joita osittain selittää kääntäjän asiantuntemattomuus mutta valtaosin erittäin kireä aikataulu. Asiantuntijoiden panos tällaisessa jo muutoinkin erityisalaan kuuluvan kokonaisuuden vielä muita osia erikoistuneempaan osaan kuuluvassa tekstissä oli selvästi erittäin merkittävä.

5.3 ISA-standardien käänösluonnosten käsittely asiantuntijaryhmässä

Kuten jo edellä on todettu, tilintarkastusstandardien käänösluonnosten käsittelytapa poikkeaa tilinpäätösstandardien käänösluonnosten käsittelystä. Koko ryhmä – tai tarkemmin sanottuna kulloinkin paikalla olevat jäsenet – osallistuvat käsittelyyn, ja pääsääntöisesti kaikki kommentit esitetään suullisesti. Poissaolijat esittävät joskus kirjallisia kommentteja, mutta tarkastelluissa tapauksissa tällaista ei esiintynyt.

Keskustelu ryhmässä on yleensä vapaata, ja joskus ehdotuksia heitellään ”aivoriihen” malliin, mikä tuottaa joskus erittäin hyviä tuloksia. Puheenjohtajan vaativaksi tehtäväksi jää toteuttamiskelpoisten ehdotusten poimiminen esitettyjen joukosta ja yhteisen päätöksen aikaansaaminen näkemysten joskus poiketessa toisistaan merkittävästikin.

5.3.1 Esimerkki 4: standardi 3400

Ensimmäinen ISA-standardeihin kuuluva esimerkki on tulevaisuutta koskevan taloudellisen informaation tarkastamista koskevasta standardista. Lähtöteksti on ilmestynyt useita vuosia sitten, ja siinä esiintyy joitakin ilmaisuja, joita uudemmissa teksteissä ei enää esiinny. Ryhmän kokouksessa oli kääntäjä-koordinaattorin lisäksi läsnä viisi henkilöä.

Seuraavissa taulukoissa esitetään tehdyt ja toteutuneet muutosehdotukset edellä kuvatuilla tavoilla luokiteltuina:

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen	1	3	3	7
morfologinen	2			2
leksikaalinen	10		9	19
sisältöä koskeva	4		2	6
ortografinen		1		1
muu	1		1	2
yhteensä	18	4	15	<u>37</u>

Taulukko 8: Standardin 3400 käänösluonnosta koskevat muutosehdotukset

korjatun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen		3	3	6
morfologinen	2			2
leksikaalinen	6		6	12
sisältöä koskeva	4		1	5
ortografinen		1		1
muu	1		1	2
yhteensä	13	4	11	<u>28</u>

Taulukko 9: Standardin 3400 käänösluonnoksen toteutuneet muutosehdotukset

Muihin esimerkkitapauksiin verrattuna tässä kiinnittää huomiota avoimien virheiden suuri osuus samoin kuin se, että avoimista virheistä jätettiin kuitenkin merkittävä osa korjaamatta, kun taas piilevät virheet korjattiin poikkeuksetta. Luonteeltaan korjausehdotukset painottuivat sanaston suuntaan. Se, että huomattavan monta sanastoon liittyvää, merkitystä muuttavaa ehdotusta jätettiin toteuttamatta, kertoo mielestäni tekstin vaikeudesta ja monitulkintaisuudesta sekä ryhmässä käydystä vilkkaasta keskustelusta.

5.3.1.1 Avoimet virheet

Selkeästi suurin osa tehdyistä korjausehdotuksista on leksikaalisia eli sanastoa koskevia. Merkitystä muuttavia sanastoon liittyviä ehdotuksia tehtiin kaikkiaan 10, ja niistä toteutettiin 6. Esimerkkinä toteutetuista korjausehdotuksista voidaan mainita sanan *assumption* virheellinen kääntäminen luonnoksessa *arvioksi*, vaikka sen pitää jo aiemmin tehtyjen terminologiapäätöstenkin mukaan olla *oletus*. Toteuttamatta jäi sen sijaan esimerkiksi ehdotus, jonka mukaan *to review* käännettäisiin sanalla *arvioida* yhteydessä, jossa informaatiota vain tarkastellaan tai käydään läpi mahdollisten epäjohdonmukaisuuksien löytämiseksi.

Toteutumatta jäi myös esimerkiksi ehdotus sanan *assurance* kääntämisestä yhdessä asiayhteydessä poikkeuksellisesti *vakuuttuneisuudeksi* (normaalisti *varmuus* tai *varmennus*) tai ehdotus sanan *business* kääntämisestä *toimialaksi* (yleensä *liiketoiminta*). Näitä päätöksiä voidaan perustella myös johdonmukaisuusvaatimuksella, vaikkei vaatimus tämän standardiryhmän kääntämisessä olekaan yhtä ehdoton kuin IFRS-standardeissa. Sanastoa koskevista muutosehdotuksista jäi tätä standardia käsiteltäessä yleensäkin toteutumatta merkittävästi suurempi osuus kuin muista.

Avointen virheiden luokkaan kuuluvia syntaktisia korjausehdotuksia oli yhteensä neljä, ja niistä kolme koski kohdekielen sääntöjen vastaista käännöstä. Esimerkkinä on luonnoksessa käytetty ilmaus *sisältää standardit ja ohjeistuksen toimeksiannoista, joissa*, joka oli ryhmän jäsenten mielestä suomen kielen vastainen ja piti heidän mielestään sanoa *sisältää standardit ja ohjeistuksen sellaisia toimeksiantoja varten, joissa*. Yksi syntaktinen korjausehdotus olisi muuttanut merkitystä, mutta se päätettiin jättää tekemättä.

Sisältöä koskevat muutosehdotukset koskivat tyypillisesti käännösluonnoksesta puuttuvia määreitä, joiden kohdalla on kysymys selvästä erehdyksestä tai huolimattomuudesta. Samantyyppisten rakenteiden toistuessa usein ja käännösmuistin tarjotessa valmista pohjaa voi yksittäisen määreen mukana oleminen tai pois jääminen jäädä herkästi huomaamatta, ellei kääntäjä ole huolellinen. Se, että käännösluonnokseen jää tämän tyyppisiä virheitä, on mielestäni merkki siitä, että kääntäjä on siirtänyt ryhmän tehtäväksi osan viimeistelytyöstä, jonka hän suoraan tilaajalle toimitettavassa käännöksessä tekisi itse.

Molemmat ehdotetut morfologiset korjaukset liittyivät yksikön ja monikon virheelliseen käyttöön. Ne samoin kuin yksi kirjoitusvirhe korjattiin yksimielisesti.

5.3.1.2 Piilevät virheet

Kuten edellä jo on mainittu, piilevien virheiden korjausehdotusten luokkaan luettiin tässä muutosehdotukset, joissa kyseessä ei ole merkityksen muuttaminen tai kohdekielen sääntöjen rikkominen. Tähän ryhmään kuuluu esimerkiksi luonnoksessa esiintynyt *launch*-sanon käännös *lanseerata*, joka ehdotettiin ilmaistavaksi *tuoda markkinoille*. Muutos toteutettiin.

Tyypillinen tapaus on sana *report*, jonka kohdalla on kysymys erilaisesta leksikaalisesta tiheydestä: englanniksi kaikkiin tilintarkastajan kirjallisenä antamiin kannanottoihin viitataan sanalla *report*, kun taas suomen kielellä erilaisista raporteista käytetään erilaisia nimityksiä. Tässä kohdassa ryhmä muotoili itselleen säännön siitä, milloin käytetään mitään suomenkielistä termiä. Kyseessä ei ollut siis ollut luonnoksessa varsinainen käännösvirhe vaan pikemminkin kääntäjän tekemä tulkinta, joka poikkesi ryhmän itselleen laatimasta säännöstä. Myöskään varsinaisesta merkityserosta ei tässä ole kysymys.

Piileviä virheitä koskevia syntaktisia korjausehdotuksia oli toiseksi eniten. Ne liittyivät yleensä sanajärjestykseen tai sanamuotoihin. Kaikki ehdotukset toteutettiin, sillä niiden katsottiin selkeyttävän tekstiä, vaikkei merkitys muuttunutkaan. Esimerkkinä voidaan mainita ilmauksen *oletusten luotettavuus* kääntäminen kyseiseen kohtaan paremmin istuvaan, sujuvampaan muotoon *miten luotettavia oletukset ovat*. Tässä voidaan jälleen katsoa olevan kysymys paremman dynaamisen ekvivalenssin etsimisestä.

5.3.1.3 Yhteenveto standardin 3400 muutoksista

Ensimmäiseen tarkasteltavana olevaan ISA-standardin käänösluonnokseen ehdotettiin IFRS-standardeihin verrattuna merkittävästi enemmän muutoksia. Kokouksessa käyty vilkas keskustelu selittänee osaltaan, miksi merkittävä osa ehdotuksista jäi toteuttamatta: samaan kohtaan esitettiin monta erilaista ehdotusta, joista tietenkin vain yksi voi toteutua. Toisaalta ISA-standardit ovat suhteellisen abstrakteja ja moniselitteisiä, ja tekstiä on joissakin kohdin mahdollista tulkita monella eri tavalla. Toisaalta nyt käsillä oleva standardi oli kokonaisuuden konkreettisimmasta päästä.

5.3.2 Esimerkki 5: standardi 300

Standardin 300 aiheena on tilintarkastuksen suunnittelu. Kyseessä on äskettäin valmistunut, lyhyehkö teksti, joka mahtui tarkasteltavana olevaan 10 sivun pituiseen otokseen kokonaisuudessaan. Kokoukseen osallistui kääntäjä-koordinaattorin lisäksi kuusi henkilöä.

Tehdyt ja toteutuneet muutosehdotukset käyvät esiin seuraavista taulukoista:

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
syntaktinen			16	16
morfologinen	2		10	12
leksikaalinen	10		14	24
sisältöä koskeva	4	1	3	8
ortografinen				
muu				
yhteensä	16	1	43	<u>60</u>

Taulukko 10: Standardin 300 käänösluonnosta koskevat muutosehdotukset

korjatun virheen va- kavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen			15	15
morfologinen	2		8	10
leksikaalinen	10		10	20
sisältöä koskeva	4	1	3	8
ortografinen				
muu				
yhteensä	16	1	36	<u>53</u>

Taulukko11: Standardin 300 käänösluonnoksen toteutuneet muutosehdotukset

Sekä ehdotettuja että toteutuneita muutoksia oli lukumääräisesti huomattavasti enemmän kuin edellisessä esimerkkitapauksessa ja myös enemmän kuin yhdessäkään IFRS-standardissa. Syntaktiset ja leksikaaliset korjausehdotukset olivat tälläkin kertaa yleisimpiä.

5.3.2.1 Avoimet virheet

Kaikkiaan 16 korjausehdotusta olisi toteutuessaan muuttanut virkkeen merkitystä, ja tällä kertaa ne kaikki katsottiin aiheellisiksi. Valtaosa ehdotuksista oli leksikaalisia, joihin joukkoon mahtui myös syntaktisia ja sisältöä koskevia korjauksia.

Esimerkkinä merkitystä muuttavista leksikaalisista korjauksista voidaan mainita suhteellisen vakavasti virheellinen kohta, jossa kääntäjä oli käyttänyt standardin voimaantuloa koskevassa kohdassa virheellisesti sanaa *päättäviltä*, kun olisi pitänyt sanoa *alkavilta*. Jos virhe olisi jäänyt korjaamatta, voimaantuloaika olisi ollut vuoden verran virheellinen. Aivan näin vakava virhe ei ole kovin yleinen. Toisaalta tämäntyyppisen virheen jääminen käänösluonnokseen osoittaa jälleen kerran, että kääntäjä on siirtänyt osan korjailuvaiheesta asiantuntijaryhmän vastuulle eikä ole ollut yhtä huolellinen kuin todennäköisesti olisi ollut, jos kyseessä olisi ollut suoraan asiakkaalle luovutettava käänös.

Toinen esimerkki merkitystä muuttavasta sanastotason korjauksesta on ilmauksen *acceptance of the client relationship* kääntäminen virheellisesti *asiakassuhteen jatkaminen* (p.o. *asiakassuhteen hyväksyminen*): Tässä kohtaa virhe on jälleen syntynyt kääntäjän käyttäessä käännösmuistin tarjoamaa käännöstä sellaisenaan, vaikka virkkeiden vastavuus oli vain 86 %.

Vähemmän vakavaa virhettä koskenut merkitystä muuttava korjaus liittyy syntaksiin. Rakenne *when...meetings are expected to be held* oli käännetty muotoon *milloin...kokoukset pidetään*, ja se ehdotettiin korjattavaksi lähtötekstiä tarkemmin vastaavaan muotoon *milloin...kokoukset on tarkoitus pitää*. Muutettuun käännökseen on saatu mukaan kaikki lähtökielisen tekstin elementit, ja se on ainakin muodollisen ekvivalenssin suhteen parempi kuin luonnoksessa käytetty käännös.

Sisältöä koskeva muutos oli esimerkiksi sanan *muut* lisääminen ilmaukseen *kertomukset ja muut raportit*. Korjaus olisi periaatteessa voitu luokitella myös leksikaaliseksi, sillä kysymys on sanan *report* kääntämisestä, jota sivuttiin jo kohdassa 5.3.1.

Kohdekielen sääntöjen rikkomiseksi on tässä luokiteltu yksittäisen sanan virheellinen toistaminen virkkeessä. Myös se voitaneen lukea huolimattomuuden tiliin.

5.3.2.2 Piilevät virheet

Piileviksi luokiteltujen virheiden korjausehdotuksia esiintyi tällä kertaa huomattavan paljon. Suurin ryhmä koski syntaksia, ja ehdotukset toteutettiin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Yleisimmin muutettiin sanajärjestystä tai ilmaisumuotoa. Joissakin tapauksissa kokonaisia virkkeitä muotoiltiin kokonaan uudelleen merkityksen kuitenkin muuttumatta. Seuraava esimerkki kuvaa tyypillistä tapausta. Tässä on kiinnitetty huomiota vain syntaktisiin korjauksiin, vaikka samalla tehtiin myös yksi leksikaalinen korjaus.

lähtöteksti: The auditor shall establish an overall audit strategy that sets the scope, timing and direction of the audit and that guides the development of the audit plan

käännösluonnos: Tilintarkastajan tulee luoda tilintarkastukselle kokonaisstrategia, joka määrää tilintarkastuksen laajuuden, ajoittumisen ja suuntautumisen sekä ohjaa tilintarkastussuunnitelman laatimista

ehdotettu ja päätetty lopullinen käänös:

Tilintarkastajan tulee laatia tilintarkastuksen laajuuden, ajoittumisen ja suuntautumisen kattava tilintarkastuksen kokonaisstrategia, joka ohjaa tilintarkastussuunnitelman laatimista.

Lopullinen käänös on selvästi luettavampi ja samalla lähempänä lähtötekstiä kuin luonnos. Voidaan siis sanoa, että korjauksella parannettiin ekvivalenssia, vaikkei varsinaista merkityksen muutosta tapahtunutkaan.

Merkitystä muuttamattomia leksikaalisia korjausehdotuksia oli toiseksi eniten, ja myös niistä toteutettiin valtaosa. Päätettiin esimerkiksi puhua *työn kohdistamisen* sijaan *työn suuntaamisesta* (lähtöteksti: *directing the efforts*) ja *loppuun suorittamisen* sijaan *loppuun saattamisesta* (lähtöteksti: *complete*). Viimeksi mainittua korjausta voidaan perustella sujuvuuden lisäksi johdonmukaisuudella, sillä vastaava ilmaus esiintyy myös aikaisemmin käännettyssä samaan kokonaisuuteen kuuluvassa tekstissä.

Morfologiaan eli sanojen muotoon liittyviä muutosehdotuksia tehtiin tämän standardin tarkastustyön yhteydessä enemmän kuin muissa esimerkkitapauksissa. Tämä selittyy osittain sillä, että yhteen usein toistuvaan ilmaukseen haettiin uutta kääntämistapaa. Kyseessä on hankalasti suomeksi käännettävissä oleva ilmaus *at the assertion level*¹⁰, joka oli aiemmin käännetty *kannanotoittain* ja päädyttiin nyt kääntämään *kannanottotasolla*. Kaikki tähän liittyvä keskustelu erilaisine ehdotuksineen on luokiteltu morfologisiin muutosehdotuksiin. Muut morfologiset ehdotukset perustuvat keskusteluun, jota käytiin muihin standardeihin viitattaessa käytettävistä sanamuodoista.

5.2.2.3 Yhteenveto standardin 300 muutoksista

Sekä tehtyjä että toteutuneita muutosehdotuksia oli tässä esimerkkitapauksessa poikkeuksellisen runsaasti. Huomio kiintyy myös siihen, että merkittävä osa muutoksista ei olisi varsinaisesti muuttanut tekstin merkitystä. Toisaalta osa korjauksista liittyi suhteellisen vakaviin virheisiin. Tässäkin tapauksessa asiantuntijaryhmän työllä oli lopputuloksen kannalta suuri merkitys.

---

¹⁰ *Assertion* (suom. kannanotto) viittaa implisiittiseen tai eksplisiittiseen kannanottoon tilinpäätöksessä: Esim. ”myyntisaamiset 1000” sisältää johdon kannanoton, jonka mukaan saamiset kuuluvat yritykselle, ne perustuvat toteutuneeseen myyntiin ja niistä todennäköisesti saadaan maksuja vähintään 1000.

5.3.3 Esimerkki 6: standardi 315

Viimeisenä käsiteltävä esimerkki on tilintarkastusstandardin 315 uudistettu versio. Muista käsillä olleista teksteistä tämä poikkeaa siinä, että käännettävä versio on jo aiemmin käännetty ja käsitelty asiasisällöltään samanlaisena. Nyt käännetty versio on *reformatted*, uudelleen muotoiltu. Käytännössä sanamuodot ovat muuttuneet paljonkin, vaikka varsinainen asiasisältö on säilynyt suunnilleen ennallaan.

Poikkeuksellista on myös se, että nyt tarkasteltavana olevaa tekstiä ei ole muiden esimerkkien tapaan ole otettu standardikokonaisuuden alusta. Tähän on päädytty aikataulusyistä, sillä asiantuntijaryhmä oli juuri aloittamassa pitkäköötaukoa työssään eikä tutkimuksen valmistumista ollut järkevää lykätä sen vuoksi. Näin ollen muistiinpanot tehdyistä ja toteutuneista korjaus ehdotuksista tehtiin viimeisessä taukoa edeltäneessä kokouksessa, jossa käsiteltiin ISA 315:n tekstiä noin 53-sivuisen standardin puolivälistä lähtien.

Tehdyt ja toteutuneet muutosehdotukset käyvät ilmi seuraavista taulukoista.

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
syntaktinen	3		2	5
morfologinen		1	4	5
leksikaalinen	3	1	8	12
sisältöä koskeva	6		4	10
ortografinen				
muu				
yhteensä	12	2	18	<u>32</u>

Taulukko 12: standardin 315 käänösluonnosta koskevat muutosehdotukset

korjatun virheen va- kavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen	2		2	4
morfologinen		1	4	5
leksikaalinen	2	1	6	8
sisältöä koskeva	6		4	10
ortografinen				
muu				
yhteensä	10	2	16	<u>28</u>

Taulukko 13: standardin 315 käännösluonnoksen toteutuneet muutosehdotukset

Muutosehdotuksia on suunnilleen saman verran kuin ensimmäisessä tarkasteltavana olleessa tilintarkastusstandardissa (ks. kohta 5.3.1). Tehdyistä ehdotuksista toteutettiin suurempi osuus kuin muissa esimerkkitapauksissa. Toteuttamatta jäi vain kolme leksikaalista ja yksi sisältöä koskeva korjausehdotus.

5.3.3.1 Avoimet virheet

Hieman alle puolet ISA 315:n käännösluonnokseen tehdyistä muutosehdotuksista luokiteltiin avoimia virheitä koskeviksi korjauksiksi, ja niistä valtaosa oli merkitystä muuttavia. Lukumääräisesti eniten oli tällä kertaa sisältöä koskevia korjauksia, jotka tarkoittivat käytännössä joko käännösluonnoksesta puuttuvaa tai siinä liikaa olevaa elementtiä. Ensiksi mainituista on esimerkkinä lähtötekstin ilmauksen *whether it is likely to be appropriate to test the operating effectiveness of the control* kääntäminen luonnoksessa *onko todennäköisesti asianmukaista testata kontrollin tehokkuutta* (po. *kontrollin toiminnan tehokkuutta*). Jälkimmäisestä on puolestaan esimerkkinä yhteen väliotsikkoon erehdyksessä jäänyt ylimääräinen sana. Virhe selittyy jälleen käännösmuistin tarjoaman käännöksen tarkistamattomalla käytöllä. Myös tarkentavia, merkitystä vain hiukan muuttavia lisäyksiä tehtiin, esimerkiksi ilmauksen *where this is legally possible* käännöksen *lain salliessa* muuttaminen muotoon *lain niin salliessa*.

Myös syntaktiseksi luokiteltavia avoimia virheitä esiintyi useita. Joskus koko käännetty

virke muotoiltiin uudelleen, mutta jos sanasto pysyi ennallaan, koko korjaus luettiin tähän ryhmään, siis syntaktisiin korjauksiin, kuuluvaksi. Esimerkkinä voidaan mainita kohdan *annetaan ohjeistusta siitä, miten tilintarkastaja päättää* muuttaminen muotoon *annetaan ohjeistusta tilintarkastajalle tämän päättäessä*. Yhdessä tapauksessa käännösluonnoksessa oli selvä virhe eikä kääntäjä ollut ymmärtänyt lähtötekstin virkettä:

lähtöteksti: (johdantolause: Control activities that are relevant to the audit are:)

- those that are required to be treated as such, being control activities relating to significant risks

käännösluonnos

- kontrollitoiminnot, joita tulee käsitellä sellaisenaan, millä tarkoitetaan merkittäviin riskeihin liittyviä kontrollitoimintoja

ehdotettu ja hyväksytty korjaus:

- kontrollitoiminnot, joita tulee käsitellä, koska ne ovat merkittäviin riskeihin liittyviä kontrollitoimintoja

Kääntäjä on ymmärtänyt ilmauksen *as such* väärin eikä ole osannut päätellä, että kyse on niistä kontrollitoiminnoista, joita täytyy joka tapauksessa pitää tilintarkastuksen kannalta merkittävänä. Seuraavassa alakohdassa mainitaan sitten kontrollit, jotka tilintarkastaja oman harkintansa mukaan katsoo merkittäviksi. Tällaisia täydellisiä väärinymmärryksiä ei esiinny kovin usein, mutta niissä asiantuntijoiden panoksen merkitys tulee hyvin selvästi esiin.

Leksikaaliset sisältöä muuttavat korjaukset liittyivät hankalasti ilmaistaviin kohtiin. Muutamista tapauksista keskusteltiin kauan, ja ryhmässä esitettiin useita mahdollisia käännöksiä. Esimerkiksi ilmauksen *devote more attention* käänнос oli luonnoksessa *omistaa lisää huomiota*. Sana *omistaa* oli ryhmän mielestä suomen kielen vastainen, ja korjaus, jolla se vaihdettiin sanaan *kiinnittää*, onkin sijoitettu taulukon keskimmäiseen sarakkeeseen. Kysymys oli siis kohdekielen sääntöjen rikkomisesta. Ryhmässä ehdotettiin *omistaa*-sanan tilalle myös verbiä *osoittaa*, jota ei kuitenkaan pidetty oikeana.

Morfologinen korjaus, jossa käännösluonnos katsottiin kohdekielen vastaiseksi, koska ilmausta *kontrollit ovat tehokkaat* (po. *tehokkaita*). Nyt virheelliseksi todettu muoto on esiintynyt jo aiemmissa muiden kääntäjien tekemissä käännöksissä, eikä siihen ole kiinnitetty aiemmin huomiota.

5.3.3.2 Piilevät virheet

Piileviksi luokiteltuihin virheisiin kohdistuvat korjausehdotukset olivat pääasiassa leksikaalisia tai sisältöä koskevia. Toteutuneista leksikaalisista korjauksista mainittakoon esimerkkinä sanan *pienentää* korvaaminen sanalla *vähentää* tai ilmauksen *tarkoitettu varmistamaan* muuttaminen muotoon *suunniteltu varmistamaan*. Ryhmä myönsi, että kysymys on molemmissa tapauksissa viime kädessä makuasioista. Sisältöä koskevista muutoksista mainittakoon sanan *vaatimusten* lisääminen ilmaukseen *kappaleiden 28 ja 29 mukaisesti* (lähtöteksti: *as required by paragraphs 28 and 29*).

Syntaktinen piilevän virheen korjaus oli esimerkiksi lähtötekstin *Risks of this nature are not necessarily risks identifiable with specific assertions* luonnoksessa käytetyn käännöksen *Tämän luonteisia riskejä ei välttämättä voida yhdistää tiettyihin kannanottoihin* muuttaminen muotoon *Tämän luonteiset riskit eivät välttämättä ole yhdistettävissä tiettyihin kannanottoihin*. Toteutunut korjaus ei varsinaisesti muuta merkitystä vaan pikemminkin painottaa asiaa hiukan eri tavalla.

5.3.3.3 Yhteenveto standardin 315 muutoksista

Tähän tekstiin tehtiin korjausehdotuksia edelliseen esimerkkiin verrattuna suhteellisen vähän, ja lähes kaikki ehdotukset päätettiin toteuttaa. Asiantuntijaryhmän merkitys tuli tällä kertaa erityisen selvästi esiin muutamissa hankalissa tai vaikeasti ymmärrettävissä kohdissa.

6 Johtopäätökset

6.1 Yhteenveto tehdyistä muutosehdotuksista

Seuraavaan taulukkoon koottu kaikki muutosehdotukset, jotka asiantuntijat ovat tehneet tässä tutkimuksessa tarkasteltavana olleisiin IFRS- ja ISA-standardien käännösluonnoksien. Tiedot esitetään siten, että eri sarakkeisiin ja eri riveille luokiteltujen muutosehdotusten lukumäärät on laskettu yhteen kummankin standardiryhmän osalta erikseen. Taulukkoon on myös laskettu eri sarakkeisiin ja riveille luokiteltujen muutosehdotusten prosenttiosuudet kaikkien ehdotusten yhteenlasketusta määrästä.

korjattavaksi ehdotetun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen	IFRS 4 ISA 4 yht. 8	IFRS 1 ISA 3 yht. 4	IFRS 10 ISA 21 yht. 31	IFRS 15 ISA 28 yht. 43 (19 %)
morfologinen	IFRS - ISA 4 yht. 4	IFRS 2 ISA 1 yht. 3	IFRS 12 ISA 14 yht. 26	IFRS 14 ISA 19 yht. 35 (16 %)
leksikaalinen	IFRS 10 ISA 23 yht. 33	IFRS ISA 1 yht. 1	IFRS 29 ISA 31 yht. 60	IFRS 39 ISA 55 yht. 94 (42 %)
sisältöä koskeva	IFRS 5 ISA 14 yht. 19	IFRS 3 ISA 2 yht. 5	IFRS 8 ISA 9 yht. 17	IFRS 16 ISA 25 yht. 41 (18 %)
ortografinen	IFRS 1 ISA - yht. 1	IFRS 5 ISA 1 yht. 6	IFRS 1 ISA - yht. 1	IFRS 7 ISA 1 yht. 8 (4 %)
muu	IFRS 1 ISA 1 yht. 2			IFRS 1 ISA 1 yht. 2 (1 %)
yhteensä	IFRS 21 ISA 46 yht. 67 (30 %)	IFRS 11 ISA 8 yht. 19 (9 %)	IFRS 60 ISA 75 yht. 135 (61 %)	IFRS 92 ISA 129 yht. 221 (100 %)

Taulukko 14: Yhteenvedo esimerkkiteksteihin tehdyistä muutosehdotuksista

Tehtyjä muutosehdotuksia kokonaisuutena tarkasteltaessa on muistettava, että kysymys on kummankin standardikokonaisuuden osalta vain kolmesta suppeahkosta näytteestä, joiden ei millään muotoa voi sanoa edustavan kokonaisuutta kattavasti. Esiin tulevat säännönmukaisuudet ja eroavuudet ovat siis todellakin vain suuntaa-antavia. Mielestäni niistä kuitenkin käy selvästi esiin joitakin suuntauksia.

Huomio kiinnittyy ensinnäkin ISA-standardien käänösluonnoksiin ehdotettujen muu-

tosten suurempaan määrään. Asiantuntijaryhmien erilainen työskentelytapa voi osaltaan selittää tätä eroa. Suullisessa käsittelyssä on helppoa "heitellä" erilaisia ehdotuksia, kun taas kirjallisena tehtävät ovat yleensä harkitumpia. Lisäksi IFRS-standardien käännöksiin ehdotettuja muutoksia käsiteltäessä otetaan harvoin esiin muita kohtia kuin ne, joita jo on kirjallisesti kommentoitu, kun taas ISA-käännöksiä käsiteltäessä voidaan kommentoida mitä tahansa kohtaa. Ero ei lopulta kuitenkaan ole niin suuri kuin olisi erilaisen työskentelytapojen perusteella ehkä voinut odottaa. Kaikista tarkastelluista muutos-ehdotuksista ISA-standardeja koskevien osuus oli 58 % (129/221).

Seuraavaksi esiin nousee avoimien virheiden yllättävän suuri määrä. Sekä merkitystä muuttavia korjauksia että kohdekielen sääntöjen vastaisia käännöksiä koskevia korjauksia ehdotettiin paljon. Kaikista tehdyistä muutosehdotuksista niitä oli 39 % (30 % + 9 %). ISA-käännöksiin niitä ehdotettiin lukumääräisesti huomattavasti enemmän kuin IFRS-käännöksiin, ja niiden suhteellinen osuus oli ISA-käännöksissä 42 % ja IFRS-käännöksissä 35 %.

Periaatteessa tutkimusaineisto tukee sitä alkuperäistä hypoteesia, jonka mukaan merkittävin osa muutosehdotuksista kohdistuu kohtiin, jotka eivät ole varsinaisesti virheellisiä (siis tässä tarkastelussa piilevästi virheellisiin kohtiin), mutta niiden osuuden olisi ehkä odottanut olevan vieläkin suurempi kuin toteutunut 61 %. Toisaalta oli jonkin verran yllättävää, että tutkittavaan aineistoon sisältyi useita melko vakavia virheitä, joiden havaitsemisessa asiantuntijaryhmällä oli todella tärkeä rooli. Muutamat näistä olivat selvää huolimattomuutta ja viittaavat siihen, että kääntäjä on tosiaan siirtänyt osan itselleen kuuluvasta tarkistus- ja viimeistelytyöstä asiantuntijaryhmälle. Vaikka kääntäjä onkin toiminut alalla, jota tekstit koskevat, esiintyi etenkin ISA-standardien käännösluonnoksissa myös kohtia, jotka kääntäjä oli selvästi ymmärtänyt väärin.

Sanastoa koskevien korjausehdotusten suuri määrä (42 % kaikista ehdotuksista) ei yllätä. Määrä olisi vieläkin suurempi, ellei ennen varsinaista kääntämistä olisi tehty perusteellista terminologiatyötä, jonka yhteydessä on jo sovittu keskeisestä sanastosta. Kuten esimerkkitaapauksista käy ilmi, tehdyt päätökset joudutaan joskus kyseenalaistamaan. Monet ehdotukset koskevat myös muita sanoja kuin varsinaisia termejä, ja samasta sanasta esitetään usein useampia vaihtoehtoja.

Myös syntaktisten muutosehdotusten runsaus (19 % kaikista ehdotuksista) oli odotettua. Kokouksissa on usein keskusteltu sanajärjestysasioista ja pohdittu, muuttuuko merkitys tai edes painotus, jos lause tai virke rakennetaan eri tavalla. Syntaksia koskevat ehdotukset painottuvat piileviin virheisiin, ts. merkityksen ei useimmiten ole katsottu muuttuvan ja ehdotettu muutos olisi lähinnä tyyllinen tai puhtaasti makuasia. Joku onkin joskus sanonut, että itä- ja länsisuomalaisilla on erilainen käsitys oikeasta sanajärjestyksestä. Tämän voi mielestäni todeta myös asiantuntijaryhmissä käytävissä keskusteluissa.

Sisältöä koskevien, siis elementin lisäämiseen tai poistamiseen liittyvien, ehdotusten suhteellisen suuri määrä (18 % kaikista ehdotuksista) on sen sijaan hiukan yllättävä. Näistä yli puolet luokiteltiin avoimia virheitä koskevaksi, mikä osoittaa, että käännöksestä on usein puuttunut elementtejä, esimerkiksi määreitä. Joskus niitä on ollut myös liikaa. Tällaisia virheitä syntyy helposti käännösmuistiohjelmalla käytettäessä. Käsiteltyjen tekstien tyyppiset tekstit vilisevät esimerkiksi luetteloita, joissa on vain muutama elementti enemmän tai vähemmän kuin toisessa vastaavassa luettelossa, jolloin kääntäjältä vaaditaan tarkkuutta. Tämän kaltaisten virheiden havaitsemiseen ei välttämättä tarvittaisi asiantuntijaa vaan ne pystyisi periaatteessa toteamaan jokainen kumpaakin kieltä riittävästi osaava henkilö.

Kokonaiskuvan saamiseksi asiantuntijaryhmien työn vaikutuksesta lopulliseen käännökseen, on vielä syytä tutkia, miten suuri osa erilaisista muutosehdotuksista päätettiin lopulta toteuttaa. Tosin myös toteuttamatta jääneet ehdotukset ovat joissakin tapauksissa saattaneet kantaneet hedelmää myöhemmin, ja esimerkiksi sanastoa koskeva ehdotus, joka tällä kertaa on päätetty jättää toteuttamatta, on voinut myöhemmin toista käännöstä toisella kokoonpanolla käsiteltäessä tulla hyväksytyksi.

6.2 Yhteenveto toteutuneista muutoksista suhteutettuna ehdotuksiin

Seuraavaan taulukkoon on koottu tarkasteltavana olleisiin teksteihin tehdyt toteutuneet muutosehdotukset ja laskettu erityyppisten toteutuneiden ehdotusten osuudet toteutuneiden ehdotusten yhteismäärästä samaan tapaan kuin edellä taulukossa 14. esitettiin kaikki asiantuntijoiden tekemät muutosehdotukset. Lisäksi taulukkoon on laskettu prosenttiluvut, jotka osoittavat, kuinka suuri osuus kullekin riville ja kuhunkin sarakkeeseen luokitelluista ehdotuksista on toteutunut.

korjatun virheen vakavuus	avoimet virheet		piilevät virheet	yhteensä
	denotatiivinen merkitys eroaa	kohdekielen sääntöjen rikkominen		
virheen luonne				
syntaktinen	IFRS 2 ISA 2 yht. 4	IFRS 1 ISA 3 yht. 4	IFRS 10 ISA 20 yht. 30	IFRS 13 ISA 25 yht. 38 (22 %) toteutuneiden osuus kaikista 88 %
morfologinen	IFRS - ISA 4 yht. 4	IFRS 2 ISA 1 yht. 3	IFRS 3 ISA 12 yht. 15	IFRS 5 ISA 17 yht. 22 (13 %) toteutuneiden osuus kaikista 62 %
leksikaalinen	IFRS 9 ISA 18 yht. 27	IFRS ISA 1 yht. 1	IFRS 20 ISA 22 yht. 42	IFRS 29 ISA 41 yht. 70 (40 %) toteutuneiden osuus kaikista 74 %
sisältöä koskeva	IFRS 3 ISA 14 yht. 17	IFRS - ISA 1 yht. 1	IFRS 5 ISA 8 yht. 13	IFRS 8 ISA 23 yht. 31 (18 %) toteutuneiden osuus kaikista 76 %
ortografinen	IFRS 1 ISA - yht. 1	IFRS 5 ISA 1 yht. 6	IFRS 1 ISA- yht. 1	IFRS 7 ISA 1 yht. 8 (5 %) toteutuneiden osuus kaikista 100 %
muu	IFRS 1 ISA 1 yht. 2			IFRS 1 ISA 1 yht. 2 (1 %) toteutuneiden osuus kaikista 100 %
yhteensä	IFRS 16 ISA 39 yht. 55 (32 %) toteutuneiden osuus kaikista 82 %	IFRS 8 ISA 7 yht. 15 (9 %) toteutuneiden osuus kaikista 79 %	IFRS 39 ISA 63 yht. 102 (59 %) toteutuneiden osuus kaikista 75 %	IFRS 63 ISA 109 yht. 173 (100 %) toteutuneiden osuus kaikista 78 %

Taulukko 15: Yhteenvedo toteutuneista muutoksista

Erityyppisistä muutosehdotuksista toteutettiin erisuuruinen osuus. Kaikkiaan aineistoon sisällyneistä yhteensä 221 ehdotuksesta toteutui 173 eli 78 %, jota voi pitää jopa yllättävän suurena määränä.

Odotettuna voi pitää sitä, että avoimia virheitä koskevista korjausehdotuksista toteutettiin suurempi osuus kuin piileviä virheitä koskevista, mutta erot jäivät tässä aineistossa yllättävän pieniksi. Se, että merkitystä muuttavista ehdotuksista toteutettiin vain 82 %, kertoo toisaalta tekstien ja pohdittavien kysymysten vaikeudesta, mutta toisaalta se osoittaa asiantuntijaryhmien hyvää mielikuvitusta, sillä vaikeisiinkin kohtiin keksittiin usein monia erilaisia ratkaisuehdotuksia.

Kohdekielen sääntöjen vastaisiksi katsottuja kohtia koskevista korjausehdotuksista toteutettiin 79 %. Tästä voinee päätellä, etteivät asiantuntijaryhmän jäsenet ole yksimielisiä siitä, mikä on hyvää suomea tai mikä muutos on todella aiheellinen.

Jos toteutuneita muutoksia tarkastellaan virheen luonteen mukaan, voidaan ensinnäkin todeta, että ortografisten eli oikeinkirjoitukseen liittyvien virheiden korjaamisesta ei ollut vaikeaa saavuttaa yksimielisyyttä ja kaikki ehdotetut korjaukset tehtiin. Oikeinkirjoitus on yleensä helppoa tarkistaa sanakirjojen avulla.

Seuraavaksi suurin osuus toteutui syntaktisiksi luokiteltavista ehdotuksista, joskin myös niistä monet jäivät toteutumatta. Morfologisten korjausten suhteellisen vähäinen toteutumisprosentti (62 %) selittyy sillä, että merkittävä osa keskustelusta keskittyi yhteen tapaukseen, ja tämän keskustelun aikana tehtiin runsaasti erilaisia ehdotuksia. Leksikaalisista muutosehdotuksista toteutui kaikkiaan 74 %, mitä voi pitää jopa yllättävän suurena, sillä kokousten perusteella on jäänyt sellainen tuntuma, että sanastoa koskevia ehdotuksia tehdään jatkuvasti ja niistä merkittävä osa hylätään.

6.3 Asiantuntijaryhmien merkityksen kokonaisarviointi

Tutkimuksen kohteena olleissa erityisalan käänöksissä asiantuntijaryhmillä on selvästi ollut merkittävä vaikutus lopputulokseen. Ryhmien jäsenet tekevät runsaasti muutosehdotuksia käänösluonnoksiin, ja muutoksista toteutetaan aineiston perusteella huomattavasti

tava osuus. On muistettava, että kyseessä on vain muutama esimerkkitapaus, jotka poikkeavat toisistaan useassakin suhteessa, joten laaja yleistäminen ei ole aineiston pohjalta mahdollista. Yleisenä havaintona voi kuitenkin todeta, että huomattava osa ehdote-
tuista muutoksista on ollut aiheellisia, joskin toisaalta suuri osa voidaan luokitella ma-
kuasioihin kuuluvaksi.

Merkittävimmän panoksen asiantuntijaryhmä on tutkitun aineiston perusteella antanut kohdissa, joissa lähtöteksti on erityisen vaikeasti ymmärrettävä tai moniselitteinen. Sa-
nastoa koskevissa kysymyksissä merkitys on tietenkin kaikkein suurin, mutta koska var-
sinainen termityö jäi tutkimuksen ulkopuolelle, tämä osuus ei tullut esiin niin koros-
tuneesti kuin se olisi muutoin voinut tulla. Erillisestä termityövaiheesta huolimatta vielä
käännösluonnoksia tarkastettaessakin valtaosa muutosehdotuksista koski sanastoa.

Syntaktisten ja morfologisten muutosehdotusten runsaus voi osaltaan viitata siihen, että
asiantuntijat ottavat usein kantaa nimenomaan kielen käyttöön ja ilmaisutapaan, ei niin-
kään itse käännöksen välittämän asiasisällön oikeellisuuteen. Voidaan kysyä, onko eri-
tyisalan asiantuntijoiden työpanos tällaisessa yhteydessä tehokkaassa käytössä vai pitäi-
sikö ryhmiin ottaa mukaan myös kielen asiantuntijoita. Tekstin kieliasua koskevien
muutosehdotusten runsaus voi myös viitata siihen, etteivät asiantuntijat ole tyytyväisiä
kääntäjän käyttämiin ilmaisutapoihin.

Riippumatta korjattavaksi ehdotettujen virheiden vakavuudesta tai siitä, mihin korjaus
kohdistuu, vaikuttaa pyrkimyksenä aina olevan ekvivalenssin parantaminen. Useimmi-
ten on kysymys dynaamisesta ekvivalenssista, mutta joissakin kohdin myös muodolli-
sista ekvivalenssista. Toisaalta asiantuntijoita sitova tekstityypin käännöksille ominai-
nen johdonmukaisuusvaatimus rajoittaa vapautta ja voi joissakin tapauksissa jopa estää
paremman tai luonnollisemman vastineen käyttämisen.

Jos asiantuntijaryhmiä ei olisi, kääntäjä todennäköisesti tekisi huolellisempaa ja vii-
meistellympää työtä. Useat esimerkkejä tarkasteltaessa havaitut tapaukset viittaavat sii-
hen, että osa käännösprosessiin kuuluvasta viimeistelytyöstä on siirtynyt kääntäjältä asi-
antuntijoille. Tämä ei voi olla toivottavaa, sillä asiantuntijoiden käyttäminen kääntäjän
huolimattomuudesta johtuvien virheiden korjaamiseen on selvästi voimavarojen tuh-
laamista ja kiireisten asiantuntijoiden työajan tehotonta käyttämistä. Tällainen korjailu-

ja viimeistelytyö kuuluisi ehdottomasti kääntäjälle. Toisaalta asiantuntijaryhmien mukanaolo kiristää kääntäjän aikatauluja, sillä heille pitää varata riittävästi aikaa luonnosten läpikäyntiin, ja tällöin vastaavasti kääntäjälle jää vähemmän aikaa tekstinsä viimeistelyyn.

Eri tavalla toimintansa järjestäneiden asiantuntijaryhmien työn tulosten väliset erot jäivät ainakin tässä tutkimuksessa käytetyn aineiston perusteella suhteellisen vähäisiksi. Toimintatavalla ei siis välttämättä ole lopputuloksen kannalta suurta merkitystä. Käytännössä ISA-standardien käänösluonnosta tarkastavan ryhmän työskentelytapa vaatii jäseniltä suurempaa työpanosta, ja ryhmälle ollaankin suunnittelemassa uudenlaista työskentelykonseptia, joka on lähellä IFRS-käännösten tarkastajien työtapoja.

7 Lopuksi

Asiantuntijoiden osallistuminen erityisalojen tekstien kääntämiseen edellyttää aina asiantuntijoilta itseltään merkittävä panostusta, ja voidaan pitää pienenä ihmeenä, että halukkaita kuitenkin löytyy jopa näin laajoihin, vuosia kestäviin projekteihin. Voidaan olettaa, että henkilöt kokevat palkitsevaksi sen, että he pääsevät vaikuttamaan oman alansa terminologiaan. Motivaatiota lisää myös se, että kaikki käännettyjä standardeja hyödyntävät tahot tietävät, ketkä ovat olleet käännöstyössä mukana, sillä asiantuntijoiden nimet mainitaan julkaistavien käännösten esipuheessa.

Vaikka tämän tutkimuksen aineisto on suppea, sen perusteella voi mielestäni todeta, että asiantuntijoilla on sekä IFRS- että ISA-standardien käännöstyössä varsin merkittävä rooli erityisesti vaikeiden ja monitulkintaisten kohtien käsittelyssä mutta myös käännöksen yleisen oikeellisuuden ja näin myös sen laadun varmentajana.

Kuten edellä jo on mainittu, asiantuntijoiden rooli on kaikkein merkittävin sanastotyössä. Sekä IFRS- että ISA-standardien kääntämistyön merkittävä vaihe on termistöä päättäminen. Asiantuntijoiden toiminta ja roolit terminologiaa koskevassa päätöksenteossa olisi mielestäni kiinnostava jatkotutkimuksen aihe.

LÄHDELUETTELO

1 Kirjallisuus ja artikkelit

- Alcaraz Varó Enrique & Hughes Brian 2002. *Legal Translation Explained*. Manchester: St Jerome Publishing
- Chakhachiro Raymond 2005. Revision for Quality. *Perspectives: Studies in Translatotolgy*. Vol 13, No3, 2005. Sivut 225-238
- Englund Dimitrova Birgitta 2003. Literal translation in the translation process of professional translators. Teoksessa Ajmer Karin & Alvstad Cecilia (ed.) *New Tendencies in Translation Studies. Selected Papers from a Workshop Göteborg 12 December 2003*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Sivut 29–39
- Englund Dimitrova Birgitta 2005. *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Euroopan komission käännöspalvelu 2002. *Monikielisyys ja kääntäminen*
- House Juliane 1997. *Translation Quality Assessment. A Model Revisited*. Tübingen: Gunter Narr Verlag Tübingen
- House Juliane 2001. Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation. *Meta XLVI, 2, 2001*
- Iisa Katariina – Piehl Aino – Oittinen Hannu 2002. *Kielenhuollon käsikirja*. Helsinki: Yrityskirjat Oy
- International Accounting Standards Board (IASB) (1) 2007. *International Financial Reporting standards (IFRSs) 2007*. Lontoo: International Accounting Standards Board
- Itkonen Terho 2002 *Uusi kieliopas*. Tarkistanut ja uudistanut Sari Maamies. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Karvonen Pirjo 1997. *Suomi eurooppalaisessa kieliyhteisössä*. Helsinki: Opetusministeriö
- Lehto Leena 1998 Lakikielen kääntäminen. *Encyclopaedia Iuridica Fennica VI (1998)* s. 535–542
- Mattila Heikki E.S. 2002. *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus
- Nida Eugene 1974. *The theory and practice of translation*. Leiden: E.J.Drill
- Nida Eugene 2000. Principles of Correspondence. Teoksessa Venuti Lawrence (ed.) *The Translation Studies Reader*. London: Routledge. Sivut 126–140
- Toury Gideon 2000. The Nature and Role of Norms in Translation. Teoksessa Venuti Lawrence (ed.) *The Translation Studies Reader*. London: Routledge. Sivut 198-211
- Venuti Lawrence (ed.) 2000. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge
- Vehmas-Lehto Irmeli 1999. *Kopiontia vai kommunikointia? : johdatus käännösteoriaan*. Helsinki: Finn Lectura

Vermeer Hans J.1996. *A skopos theory of translation (Some arguments for and against)*. Heidelberg: TEXTconTEXT-Verlag

Vuorinen Erkki 2001. Kielitoisintoja Euroopasta – EU-kääntämisen erityispiirteitä. Teoksessa Oittinen Riitta & Mäkinen Pirjo (toim.) *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sivut 109–130

Waard Jan de & Nida Eugene A.1986. *From One Language to Another. Functional Equivalence in Bible Translating*. Nashville: Thomas Nelson Publishers

Williams Malcolm 2001. The Application of Argumentation Theory to Translation Quality Assessment. *Meta XLVI*, 2, 2001. Sivut 326-344

2 verkkolähteet

IASB(2) URL:

<<http://www.iasb.org/Products+and+Services/Translations/About+Translations.htm> Luettu 15.8.2007.)

IFAC/IAASB <http://www.ifac.org/IAASB/>. Luettu 18.4.2007

Keskuskauppakamari <URL:

http://www.keskuskauppakamari.fi/kkk/toimialat/Tilintarkastus/fi_FI/Tilintarkastus_tilastot/_files/72661692726315794/default/tilastoja_jarjestelmasta.pdf (luettu 14.2.2007)

MOT-verkkosanakirja <URL: <http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe>>

Oxford English Dictionary <URL: <http://dictionary.oed.com>> luettu 18.4.2005

Sanastokeskus TSK <URL: <http://www.tsk.fi>> luettu 7.9.2007

ENGLISH SUMMARY

Hanna Tähtivaara:

THE ROLE OF EXPERT GROUPS IN THE QUALITY ASSURANCE FOR THE TRANSLATIONS OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRSs) AND INTERNATIONAL AUDITING STANDARDS (ISAs)

Introduction

The IFRSs

International Financial Reporting Standards (IFRSs) are international standards governing the preparation of financial statements. They are issued by the International Accounting Standard Board (IASB), an organisation operating in the private sector. The total extent of the text is about 2,600 pages. Since the year 2005, companies listed in stock exchanges within the European Union (EU) have had to apply the standards in their consolidated financial statements. The integration of a text developed by a private organisation into EU legislation (referred to as 'endorsement') takes place through a particular 'comitology' procedure. For this purpose, translations into each official language of the Union are required.

Normally, the translation units within the EU translate all the texts included in EU legislation, but the IFRSs are an exception: their translation is coordinated by the International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF), which is the background organisation of the IASB, the standard setter. The translation of texts originally issued in English into the other official languages is, in most cases, done by freelance translators. A group consisting of experts in the field of accounting, referred to as a Review Committee, has an important role in the translation process: the experts decide on the terminology to be used in the translations, and review all draft translations.

The IASCF controls the translation process, including the work of the Committee, with detailed instructions and requirements. The ultimate objective of the review is to ascertain the accuracy and consistency of the translation, and there is an explicit

prohibition against adding, reducing or altering the substance and content of the original text; the translation shall just render the original meaning of the English text to another language.

The ISAs

International Auditing Standards are developed by the International Federation of Accountants (IFAC). These standards govern the work of auditors, and most apply to the audit of financial statements. To be exact, some standards developed by the IFAC are known by other abbreviations than ISA, such as ISRS, ISRE or ISAE, but in this study, they are all referred to as ISAs for simplification purposes.

The ISAs will also be integrated into EU legislation in the near future. No decisions have been made yet on how the ISAs will be translated for this purpose. Many auditors' institutes, in Finland the Finnish Institute of Authorised Public Accountants, have produced translations for their own use. It is likely that the EU will utilise the existing translations. The IFAC has their own instructions on the translation process, but these instructions are not as detailed as those of the IASCF, and the level of control and coordination over the translation process is less developed.

Common features in and differences between the translation of IFRSs and ISAs

A common feature in the translation of these two sets of international standards is the significant role of experts in the quality assurance. In both cases, experts participate in the terminology work and review draft translations. The composition of the IFRS Translations Review Committee is controlled by the IASCF, which has set strict requirements on parties to be represented. The IFAC, on the other hand, has given less stringent guidelines on the composition of the group, known as the Translation Group.

The IFRS Translations Review Committee in Finland consists of 20 people representing big audit firms, preparers of financial statements (i.e. companies) academics, and the banking and insurance industries. The DG Translation of the EU Commission is represented in the committee, and there is also a representative of the government unit participating in the endorsement of the standards in the EU. The Translation Group for

the ISAs, on the other hand, is largely composed of auditors, but there are also some academics and lawyers, as well as a representative of industry and commerce.

The author of this study has translated most of the existing IFRSs, and more than 50 per cent of the existing ISAs into Finnish with the help of the groups referred to above. In addition to translation studies soon to be completed, she also has a degree in accounting.

The review of draft translations of the IFRSs is conducted by task forces consisting of two to four persons, whereas all the members of the Translation Group (or, rather, those who are present in each meeting) participate in the discussion on the draft translations of the ISAs.

Objective and method

This objective of this study was to analyse the contribution of experts to the translation of international accounting and auditing standards. The focus was in the amendments (also referred to as ‘corrections’) to the draft translations proposed and decided upon by the experts. Terminology work, which is also an important part of the work of the experts, is excluded from the scope of the study.

The study was carried out by inspecting, on the basis of some examples, the amendments proposed and effected by the experts reviewing draft translations of the IFRSs and ISAs. The corrections were analysed by reference to models for translation quality assurance (by Juliane House), as well as to a model relating to corrections made by translators themselves to the first draft translation (by Birgitta Englund Dimitrova). In accordance with those models, the corrections were classified into those relating to (a) overtly erroneous errors – subdivided into (i) differences in denotative meaning and (ii) breaches of the norms of the target language – and (b) covertly erroneous errors on one hand (House), and into syntactic, morphological, lexical, content, orthography and other (Englund Dimitrova) on the other.

The proposed corrections were then analysed by reference to theories on formal and dynamic equivalence (Nida, Vermeer) and to norms governing the translation of legal texts and EU texts (Mattila, Lehto, Vuorinen, Karvonen). The detailed instructions

issued by the organisations issuing the standards were taken into consideration, as they include rules that govern the review work by setting limitations to the translation.

The initial assumption was that the contribution of experts to the translations of texts in a special field such as accounting and auditing is significant. On the other hand, it was assumed that most corrections do not relate to real errors but are rather a matter of taste or opinion.

Data used in the research

The amendments proposed and actually made were analysed using three samples of each set of standards (the IFRSs and the ISAs). Each sample comprised about 10 pages of translated text, and they were selected so that reviewers with different backgrounds were represented. Except for one, the samples were taken from the beginning of a standard. Suggested corrections causing several amendments were classified according to the amendment considered to be the most important.

The detailed analysis covered the following texts:

- IFRSs, translated in 2004
  - IFRS 3
  - IAS 36
  - IFRS 4
- ISAs, translated in 2007
  - standard 3400
  - standard 300
  - standard 315

In the case of the IFRSs, the proposed corrections were, for the most part, presented by the experts in writing, whereas for the ISAs, all suggestions were presented orally. This study is based on the documentation consisting of written comments by the experts and of notes taken by the coordinator in the group meetings where the proposed amendments were discussed and decided upon, and, in the case of the ISAs, all the proposed corrections were presented.

Discussion

Proposed amendments

The amendments proposed by the experts to the draft translations are summarized in the following table. The columns represent the classification of errors in a quality assurance model by Juliane House, and the rows reflect the classification of corrections made by the translators, used by Birgitta Englund Dimitrova (see above).

The table shows the number of proposed amendments classified into each column and row, separately for the IFRSs and ISAs, as well as in total for both. It also shows the proportion of each class of amendments to the total amount of proposed amendments.

seriousness of error proposed to be corrected / nature of error	overtly erroneous errors		covertly erroneous errors	total
	difference in denotative meaning	breach of target language norms		
syntactic	IFRSs 4 ISAs 4 total 8	IFRSs 1 ISAs 3 total 4	IFRSs 10 ISAs 21 total 31	IFRSs 15 ISAs 28 total 43 (19%)
morfological	IFRSs - ISAs 4 total 4	IFRSs 2 ISAs 1 total 3	IFRSs 12 ISAs 14 total. 26	IFRSs 14 ISAs 19 total 35 (16%)
lexical	IFRS 10 ISA 23 total 33	IFRS ISA 1 total 1	IFRSs 29 ISAs 31 total 60	IFRS 39 ISA 55 total 94 (42%)
content	IFRSs 5 ISAs 14 total 19	IFRSs 3 ISAs 2 total 5	IFRSs 8 ISAs 9 total. 17	IFRS 16 ISA 25 total 41 (18%)
ortographic	IFRSs 1 ISAs - total 1	IFRSs 5 ISAs 1 total 6	IFRSs 1 ISAs - total 1	IFRSs 7 ISAs 1 total 8 (4%)
other	IFRSs 1 ISAs 1 total. 2			IFRSs 1 ISAs 1 total 2 (1%)
total	IFRSs 21 ISAs 46 total 67 (30%)	IFRSs 11 ISAs 8 total 19 (9%)	IFRSs 60 ISAs 75 total 135 (61%)	IFRS 92 ISA 129 total 221 (100%)

It should be noted that this analysis is based on three relatively short samples of each text type, and therefore the results are rather descriptive than representative. There was a lot of variation between the sample texts in terms of the number of suggested corrections, their distribution between different classes, and the proportion of the suggested amendments that the group eventually decided to make to the draft translations. However, the results do indicate some trends.

The number of corrections proposed to the draft translations of the ISAs is considerable higher than the number of suggested changes to those of the IFRSs. The different working procedures of the groups may provide one explanation: it may be easier to express opinions orally, whereas written comments are likely to require more consideration and judgement. The draft translations of the IFRSs are discussed in the meetings on the basis of written comments, and new suggestions are seldom brought up in the meetings. The experts discussing the translations of the ISAs, on the other hand, are free to comment on anything. The difference is, however not as big as could have been expected: the proportion of amendments proposed to be made to the ISAs amounted to no more than 58% of all the proposed amendments.

The number of overtly erroneous errors was higher than expected. Several corrections suggested by the experts changed the denotative meaning of the text or related to expressions considered as not being in compliance with the norms of the Finnish language. The proportion of amendments relating to overtly erroneous errors was rather high, amounting to 39% of all the suggested corrections. A majority of them related to the draft translations of the ISAs, and their proportion of all the suggested corrections was 42% in the case of the ISAs and 35% in the case of the IFRSs.

The results support the initial assumption that most amendments proposed by the experts relate to matters other than actual errors or, using the terminology adopted in this study, to covertly erroneous errors, but their proportion (61%) was not as high as could have been expected. Some relatively serious overtly erroneous errors were found, and the role of the experts in detecting them was important. Some of these errors were clearly due to the translator's carelessness. Errors of this kind indicate that the translator has 'delegated' to the experts part of the final checks and corrections that would normally, i.e. when the translation is delivered directly to the client, be made by

the translator. There were also some instances where the translator had clearly misunderstood the original text, even though she has some expertise in the field.

It was not surprising that many suggested amendments were lexical (42% of all the amendments proposed). There would probably have been more lexical corrections had there not been extensive terminology work carried out before the translation was started. The research shows that some decisions reached at the terminology stage were questioned when discussing the draft translations. On the other hand, many lexical amendments related rather to general vocabulary than special terminology, and often more than one alternative translation was brought up for one word being discussed.

The considerable number of syntactic amendments (19% of all the corrections proposed) was expected, because questions relating to word order and other similar matters were often discussed in the group meetings. The experts typically considered whether the meaning of a sentence would change if its structure were amended. Often this was not the case. People coming from different parts of Finland are said to favour certain word orders, which the comments by the experts sometimes indicated.

Several amendments (18% of all the corrections proposed) related to the content, i.e. elements to be added to or deleted from the text, and their big number was somewhat surprising. More than 50% of these corrections concerned overtly erroneous errors. In many cases, there were missing or unnecessary determinants. This is partly explained by the use of translation software without paying appropriate attention to incomplete matches. The detection of this kind of errors does not require special expertise.

In order to complete the picture of the overall contribution of the experts to the final translation of the IFRSs and ISAs, it is useful to determine how many of the proposed changes the groups actually decided to make to the draft translations.

Amendments made to the draft translations in proportion to all the amendments proposed by the experts

The following table shows the amendments actually made to the sample draft translations analysed by using the method already applied to all the proposed

amendments in the previous table. The table also includes information on how many per cent of all the proposed amendments the groups decided to carry out.

seriousness of error corrected nature of error	overtly erroneous errors		covertly erroneous errors	total
	difference in denotative meaning	breach of target language norms		
syntactic	IFRSs 2 ISAs 2 total 4	IFRSs 1 ISAs 3 total 4	IFRSs 10 ISAs 20 total 30	IFRSs 13 ISAs 25 total 38 (22%) amendments actually made 88%
morfological	IFRSs - ISAs 4 total 4	IFRSs 2 ISAs 1 total 3	IFRSs 3 ISAs 12 total 15	IFRSs 5 ISAs 17 total 22 (13%) amendments actually made 62%
lexical	IFRSs 9 ISAs 18 total 27	IFRSs - ISAs 1 total 1	IFRSs 20 ISAs 22 total 42	IFRSs 29 ISAs 41 total 70 (40%) amendments actually made 74%
content	IFRSs 3 ISAs 14 total 17	IFRSs - ISAs 1 totals 1	IFRSs 5 ISAs 8 total 13	IFRSs 8 ISAs 23 total 31 (18%) amendments actually made 76%
ortographic	IFRSs 1 ISAs - total 1	IFRSs 5 ISAs 1 total 6	IFRSs 1 ISAs- total 1	IFRSs 7 ISAs 1 total 8 (5%) amendments actually made 100%
other	IFRSs 1 ISAs 1 total 2			IFRSs 1 ISAs 1 total.2 (1%) amendments actually made 100%
total	IFRSs 16 ISAs 39 total 55 (32%) amendments actually made 82%	IFRSs 8 ISAs 7 total 15 (9%) amendments actually made 79%	IFRSs 39 ISAs 63 total 102 (59%) amendments actually made 75%	IFRSs 63 ISAs 109 total 173 (100%) amendments actually made 78%

There were differences in what proportion of the corrections proposed by the experts were actually made to the draft translations. Proposals for certain types of amendments seem to have been accepted more often than some others. In total, out of 221 proposed amendments made on the texts under review, 173 amendments, i.e. 78%, were actually made. This can be regarded as a considerable proportion.

It was expected that proposals relating to overtly erroneous errors were accepted more readily than others, but the differences were small. Only 82% of the proposed amendments resulting in a change in denotative meaning were accepted, which, in my opinion, indicates that the texts are complicated and that the experts are good at finding alternative solutions even to rather difficult problems.

No more than 79% of proposed amendments regarding breaches of the norms of the target language were actually made. The members of the expert groups do not seem to share a clear understanding of what is good Finnish and which corrections are necessary.

As far as the nature of the corrections is concerned, all orthographic errors found were corrected. This may be explained by the fact that spelling can easily be checked in a dictionary. On the other hand, only 62% of the proposed corrections relating to morphology were actually made. The relatively low proportion of realised morphological corrections can be explained by the fact that many proposed changes relate to one single complicated sentence, which was the subject of a lengthy discussion in a meeting.

Out of the proposed corrections relating to syntax, 88 % were made, but there were also a big number of proposals not accepted. The proportion of lexical corrections actually made (74% of proposed corrections) was surprisingly high, and in this respect the results of the study did not support the expectations created on the basis of the author's experience of the group meetings.

Conclusions

In the translations of accounting and auditing standards analysed in this study, the experts' contribution to the final translation was significant. The members of the groups proposed many amendments to the draft translations, and on the basis of the data in this study, a considerable proportion of the proposals were accepted. It should be borne in mind that these texts present a sample only and the conclusions cannot be extended to cover other translations, not even in the same field or text type. It can, however, be concluded that a significant proportion of the proposed corrections was considered as necessary, even if there are also many proposed changes that can be regarded as a matter of taste.

On the basis of the data, the contribution of the experts was most significant where the text was vague or hard to understand. Their significance is biggest in vocabulary. Despite a separate terminology phase in the translation process, many proposed corrections relate to vocabulary.

The high number of syntactic and morphological amendments proposed indicates that the experts often express their opinion on issues relating rather to the language than the substance of the text. The question arises whether it is reasonable to use the experts in a special field for a work like this, or whether experts of the Finnish language should be invited to the groups.

In most cases, the purpose of the amendments proposed by the experts was to reach better equivalence, often dynamic, but in some cases also formal equivalence. However, the requirement for complete consistency often restricts the realisation of suggested corrections, and therefore the best possible equivalence cannot always be reached.

Were there no review by experts, the translator would probably be more careful and do more final checks. It seems that a part of the translation process normally performed by the translator has been taken over by the experts at the translator's initiative. This cannot be desirable. The contribution of experts should focus on their area of expertise.

The different working methods of the groups do not seem to cause significant differences to the results of their work. The method adopted by the IFRS Translations Review Committee requires less effort from the members, and therefore the Translation Group of the ISAs is considering the implementation of the same method in the future.